

BUDAPESTI CZÉGEK.

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

A Pénzügyi Közlöny

betűsoros tárgymutatója.

Az 1874—1892. év végéig megjelent azon rendeletek és utasításokról, melyek a kir. adóhivatalok, pénzügyigazgatóságok, számvévi osztályok, pénzügyorség és a községi adóügykezelés körébe tartoznak.

Összeállította

Mátéffy Domokos.

m. kir. adóhiv. segéd.

Ára füzve 40 krajczár.

FÖLDVÁRY IMRE

férfidivat- és fehérnemű-raktára.

BUDAPEST,
IV., Koronaherceg-utca 11. sz., a főposta mellett és VIII., Kerepesi-út 9., a Pannónia mellett.

Villamvilágítás. — Telefon. — Árjegyzék bérmentve.

Czágem össze nem tévesztendő Földvári J. (Jakab) czéggel.

Tanulmányokat
Novellákat
Gyermek- és képzőművészeket
Bájosokat
ajánl
és
elhelyez

Gerson Anna asszony
BUDAPEST,
Andrássy-út 21.
(félemelet).

LATZKOVITS A.

BUDAPEST,
IV. kerület, Váci-utca 22. szám.
Cs. és kir. szabadalmazott fehérnemű-gyáros
ajánlja
uri divat- és fehérnemű-ujdonságait.

„Toronyórák”

palota, lakotnya, gyári órákat,
villanyórákat,
legelőnyösebben rendez be
Mayer Károly L.
1-es magyar gőz-órágyára
Budapest, VII., Kazinczy-u. 3.
Képes árjegyzék, közzétételre bérmentve.

Kertész Tódor

műipararu
uj raktára

Kristóf-tér
Gróf Teleki
palotában.

Hirdetések felvételnek
a „Vasárnapi Ujság”
kiadó-hivatalában.
Bpest, IV., Egyetem-utca 4.

33. SZÁM. 1894.

BUDAPEST, AUGUSZTUS 19.

41. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG évi egész évre 12 frt
POLITIKAI UJDONSÁGOK egy évi felírva 6 •
Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt
felírva 4 •
Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 5.—
felírva 2.50
Külföldi előfizetésekre a postafizetés megkötésével a postafizetésre a csatlakozás.

Nyilvános elemi fiu-iskola

Budapest, IV., Ujvilág-utca 16, I. em.

A Nagyméltósága vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium engedélyével nyilvános jogu, államérvényes bizonyítványokat kiállítható
4 osztályú tan- és nevelő-intézetemet
alkalmasabb, minden igénynek megfelelő helyiségbe helyeztem át, melybe egyaránt felveszek bejáró, félkosztos és belakó növendékeket s nagy szűnyt fektetek a rendes tantárgyakon kívül különösen a német nyelv gyakorlati oktatására mind a 4 osztályban és a test edzésére.
A tandíj a beiratási s orvosi díjon kívül mind a 4 osztályban havi 10 frt. A félkosztosok a tandíjjal együtt szintén mind a 4 osztályban — összesen havi 28 frtot fizetnek; a belakókat pedig külön szóbeli megbeszélés alapján fogadom el.
Mint hogy a növendékek **csakis korlátolt számban** vétetnek fel, a melyen tisztelt szülőket és gyámokat felkérem az előjegyzéseket intézeti helyiségemben naponként d. e. 9—1-ig eszközöljék.
A tanév szeptember 1-én kezdődik, de kellő igazolás mellett az év bármely részében is vétetnek fel növendékek.
A rendes beiratások augusztus 20-án kezdődnek, a magánvizsgálatok pedig szeptember havában tartatnak, de előleges bejelentés alapján az intézetemben az év bármely szakában is letehető.
A bizonyítványok államérvényesek.
Minden nemű egyéb felvilágosítással szívesen szolgál.
5848
Szánkássy János, igazgató, intézet-tulajdonos.

GANZ ÉS TÁRSA

VASONTÓ- ÉS GÉPGYÁR-RÉSZV.-TÁRSULAT

BUDAPEST.

Ajánlanak mindennemű **vas-, aczél- és fémöntvényeket** építkezési és gépészeti czélokra **vízvezető csöveket, szivattyúkat, lecsapoló és öntöző-zsilipeket, készülékeket a belvizek leeresztésére.** — A helyi viszonyok szerint szerkesztett **turbinákat, örlőhengereket kéregöntetű hengerekkel és malomberendezési czikkeket. — Zsilipeket bármily nagyságban és bármily rendszer szerint. — Alagcsöveket, zárkészülékeket, cső- és kapu-zsilipekhez, czölöpverő gépeket, anyagszállító kocsikat. — Álló vagy fekvő gázmotorok egy vagy két hengerrel és mindennemű zúzógépek.**

Főraktár Budapest, 1894 augusztus 1-étől saját házban
VI., Váci-körút 57/a. sz.

KÜHNE E.

gazdasági gépgyára Mosonban.

Ajánlja általában kedvelt, egyszerűségében felülmulhatlan s több mint 14,000 példányban elterjedt

„Hungaria Drill” és „Jubileum Drill”

szervetgépeit leszállított áron. 5831

Hegyes hullámos területre „**MOSONI DRILL**” legjobb, legegyszerűbb sorveto. Sack-féle ekék, két és több vasú ekék. Laacke-féle szántó földboronák 12-féle nagyságban. Laacke-féle kedvelt rétboronák. Rosták konkolyozók, kit. szelelő magtár-rosta, (33 forint) meglepő munkaképesség. Ventzky-féle fillesztők, szecska- és répvágók stb. stb. Árjegyzékek bérmentve.
Főraktár Budapest,
1894 augusztus 1-étől saját házban.
VI. ker., Váci-körút 57/a. sz. a.

ORSZÁGOS KIÁLLITÁS KÖZREMUKÖDŐI ÉREM JELES TÁJÉKFELVÉTELEKÉRT BUDAPEST 1885.

Klosz György

Fényképszeli műintézet

IV. hatvani utca 18. sz. 1^{sz} emeleten

Elvállal mindennemű fényképi felvételeket, többszörösítéket gépek ről, ipar mű és tantárgyakról, s a t

PHOTOLITHOGRAPHIA, CZINKOCGRAPHIA, FÉNYNYOMAT, AUTOGRAPHIA, FÉNYMÁSOLAT.

KÖZREMUKÖDŐI ÉREM JÓ ZENNOGÓFARKÉRT BUDAPEST 1885.

SZŐRVESTŐ POR

(Poudre dépilatoire)

BRÜNING G. C-től, M. m. Frankfurtban.

Elismert legjobb szőrvetesző szer, mérgegmentes, egészen ártalmatlan, a leggyöngédebb bőrt sem támadja meg, emel-fogva helyeknek kiválóan ajánlható. Hatása rótoni és tökéletes. **Egyetlen szőrvetesző szer, mely orvosilag ajánlható, a melynek Oroszországba vitelét a szent-pétervári orvosi hatóság megengedte, s mely az antwerpeni világkiállításon az ottani Musée commercial de l'Institut supérieur de Commerce által elfogadva és kitüntetve lett.** Egy negyede 1 frt 75 kr., a hozzávaló ecset 12 kr.

Raktár: Budapest, **TÖRÖK J.** gyógyszerárban, Király-utca 12. szám.

A Pozsonyi Kereskedelmi Akadémia,

melynek végbizonyítványa egy évi önkéntesi katonai szolgálatra jogosít, és melynek eddig végzett tanulói a legelsőrendű kereskedő, gyári és bankári czégek-nél, vagy közhivatalokban és a mezőgazdaságban nyernek alkalmazást, 1894 szeptember elsején tizedik évfolyamát nyitja meg.
Az intézetet látogató vidéki tanulók elhelyezése ügyében az igazgató készséggel jár a szülők kezére. Az ezen tanulók fölött iskolán kívül is gyakorlandó felügyelést pedig az intézet tanárai gyakorolják, kik közül egyébiránt néhányan szintén fogadják családjukba tanulókat teljes ellátásra. — Felvilágosításokat készséggel ad és tájékoztató évi jelentést kívánatra küld:
Pozsonyban, 1894 július hó. **Jónás János, igazgató.**

NAGYBÁNYA ÉJSZAK FELŐL.

Dörre Tivadar rajza.

NAGYBÁNYA NYUGAT FELŐL.

Ebben a tündér völgyben fekszik Nagybánya városa. Lakosainak összes száma ma már meghaladja a tizezret. Magyarország ezen részén a legnagyobb városok közé tartozik, de a messze nyugatról jövő első pillanatra látja, hogy nem nagy hely. Szélesen 4—5 torony bontakozik ki szemünk előtt, melyek körül a házsorok csoportosulnak. Mindamellett a város csaknem az egész völgyön áthúzódik, sőt a hegyek felé nem is látjuk a végét, házi mintegy félnéken vonulnak a sűrű lombok közé, s ott, a hol egy-egy előtér közülök, igen csinos nyaralóknak tűnnek fel. És ezt kedves képet még kisebbé teszi, hogy Nagybánya fölött csaknem állandó és jellemzőes tiszta kék ködfátyol lebeg, melyet a Rozsály felé vonuló hegytorokban levő fernezelyi köhök füstje terjeszt, olykor, szeles időkben, kissé alkalmatlan bőségben.

Nagybánya városias színét mutatja, hogy csaknem minden utcáján van egy pár emeletes ház, a legtöbb természetesen a főtéren. Kővezet mindenütt van, legtöbbször jó, lapos táblakövekből. Az emeletes házak a földszintekkel váltakoznak; monumentális épület azonban a templomokon kívül, alig van. A legnagyobb ház a piaci nagy vendégház, mely egyúttal színház is; szintén jó nagy az új gimnázium épülete is, mely valaha a jezsuiták társháza volt. Szép, teljesen négyzetű a főter; egykor még nagyobb volt, magában foglalva a ma csaknem teljesen zárt sétányt, a Deák-tér, a kéttornyú katolikus templom és a gimnázium előtt. E sétánynek egyik sarkán áll még ma is a régi Hunyadi-féle esonkatorony, a Szent-István-templom egyetlen maradványa, a város története fénykorának legkiválóbb emléke. A főtérről nem messze, az úgynevezett Hid-útcán keresztül egészen falusias kép tárul elénk: a több ágra oszlott és kavicsborította szigeteket alkotó Zászár patak nagy fahídja s mellette apró boltok és házak. A Hid-útcában van a kőfallal kerített nagy református templom s szemben vele az emeletes községi iskola, melyet az egyház pár éve adott át a városnak.

A város szélén, Szatmár felől jöve, több érzéző malom tűnik fel, mutatván, hogy bányavárosba érkezünk. A bányahivatal helyisége, mely több terjedelmű épületből alakult házesoport, a hol egykor a híres bányai aranyakat verték, a miért ma is pénzverőháznak (Mincz-ház) nevezik, a városnak egyik félreeső részén fekszik, a Zászár partja mellett, s áttekinteni is csak a szeszélyes s ezért kiöntésekre igen hajlandó hegyi pataknak óriási fűzfákkal szegélyezett tulsó partjáról lehet.

E szép és érdekes városrész a hidon túl a hegyek belseje felé kezdődik. A nagy fahiddal szemben hosszú töltés vezet előre; egyik oldalon még üres rétek vannak, de a másikon már úri nyaralókat látunk, melyek között szerény külsővel, egy jótékony intézet húzódik meg: az árvaház, a bányász-gyermekek számára alapított kisdudoróval és kosárfonó-műhelylyel. Százával jár nyári délutánoként erre a nép. Itt kezdődik Nagybánya egyik büszkesége, a Széchenyi-liget, hol terebélyes lombú szelid gesztenyefák (az egész éjszakai Magyarországon csak itt teremnek), hatalmas bükk- és gyertyánfa-csoportok terülnek el. Az egész bűbajos képek sorozata, melyek közül legmegkapóbbak: a sok száz fából szepre rendezett álló óriási gyertyánfásor, a lombkoronázott Jókai-domb és a vendéglő előtt levő gyönyörű tér, melyet bálókra és egyéb mulatságokra használnak, s hol Wekerle most beszámolóját tartotta.

A ligettől oldalt esnek a bányák. A legnagyobb s legtöbb munkást foglalkoztató bányához a Kereszthegy alatt, a Zászár partján, vezet az út. A bányába a lemenet igen érdekes s nem is nagyon fűrészt. 1200 távolságra méter keskeny vágányú vaspályán megyünk, azontúl vaskötelen függő kosárban ereszkedünk le; csak azután, ha már a tenger színével egyező mélységben vagyunk, kell tetszés szerint kisebb vagy nagyobb, de általában kényelmes gyalogutat tennünk. Mintegy ezer ember foglalkozik bányamunkával a városban. A nép oláh része is békés és munkaszerető, s foglalkozásában, életmódjában, jóléte fölfeleiben egészen azonos sorsot vall a magyarral. Bányászok, földet művel, napzámba megy s becsületes munkáján ő sem látja Isten kevesebb áldását, mint magyar testvérei.

A magyarság erejét a nagy számú hivatalnokai kar, a kereskedői osztály és főként a faji jellegében erős és szívós iparos elem képezi. Az elsőt illetően alig találunk Magyarországon várost, mely lakosságának arányában olyan tekintélyes hivatalnokai karral bírna, mint Nagybánya. Abbi hiányát, hogy nem megyei székhely, egy más fontossága pótolja: az, hogy mint Magyarország második bányagazgatási székhelye, hazánk éjszakai részén kiterjedt bányászatnak s ezzel a bányavidék kulturális, közgazdasági és társadalmi életének is természetes gócpontja. A bányagazgatásán kívül, — mely nagy személynézet foglalkoztat, — főbb közhatalmai még a bányakapitányság, melynek hatásköre Máramaros, Szatmár, Ugocsa, Bereg, Hajdu, Bihar, Szilágy, Csanád megyékre, s Szolnok-Doboka egy részére terjed ki; továbbá a kir. főerdőhivatal és erdőrendezés, királyi járásbíró, szolgabíró és közigazgatás. Ha e hivatalok személynézetéhez hozzászámítjuk a városi hatóságot, az állami főgimnázium tanári karát, az orvosi és ügyvédi kart, a papságot és a tanítókat, a művelti értelmiségnek olyan tekintélyes számát látjuk együtt, a mely már magában biztosítékot nyújt az idegennek az iránt, hogy a város falai közt élőkkel színvonalon álló társas életet, magasabb szellemi légréteget talál. E társas életnek és emelkedett szellemnek a hivatalnokai intelligenciájával teljesen egyenlő társadalmi fo-

NAGYBÁNYA FŐTÉRE 1868 ELŐTT.

kon álló tényezője a tekintélyes kereskedői osztály is, mely kevés hazai városunkban tudott magának olyan előkelő helyzetet teremteni, mint itt.

Legkevésbé van aránylag képviselve Nagybánya intelligenciájában a földbirtokos osztály. A város déli és nyugati szomszédságában elterülő földbirtokok tulajdonosai jobbra a környékbeli falvakon laknak s magával a várossal nem tartanak fenn olyan szoros összeköttetést, mint pl. az ország többi részében s különösen a felvidéki megyéknél látjuk, a hol egy-egy kis város társadalmi életének a környékbeli úrrend nélkülözhetetlen alkatrésze, sőt legtöbb helyen vezértényezője is szokott lenni. Szatmármegye nagy számú úri családjain eddig majdnem kizárólag Szatmár és Nagy-Károlyi társadalmi osztozott meg s csak az utóbbi időben kezd családi összeköttetések révén Nagybánya e körökben is „felkapottá” lenni.

Amde azért, ha földbirtokos osztály alig van Nagybányán, földbirtokos annál több. Minden második embernek van szőlője, vagy legalább egy kis külső fekvősége a város határában. Bányavidékről szólván, mondanunk sem kell, hogy sokan vannak ezek közt olyanok is, kik ennek a ritka jó nagybányai földnek áldásait két felől is szedik: föld felett és föld alatt. A nagy kiterjedésű és általában szépen jövedelmező magánbányászatban a művelten rendezett tartozó családok legtöbbjének része van, s az úgy nevezett „jó partiek” mérlegelésénél gyakran jut nagy szerep az apák „jó kukuszá”-inak (bányászváros) is.

Az itt elősorolt elemeken kívül még egy számottevő része van Nagybánya értelmiségének: a letelepültek, kiket más, gyakran távol vidékekről a város és környékének szépsége, kedvező klímája, társadalmi életének elvessége hódított el Nagybánya számára. Most még kevesen vannak, — hiszen alig tíz éve, hogy a vidék vasúti összeköttetése révén ismertté kezdett lenni, — de számuk évről-évre növekszik. Különösen számosan vannak a nyugalomba ide vonult hivatalnokok és katonatisztek.

A szorosabb értelemben vett polgári elem a lakosság zöme s a magyar alföld legkeletibb határán a tiszta magyar faji jelleg utolsó képviselője itt. Sok van benne a debreczeni civiziből, de ennek merevsége és büszkesége nélkül. Munkás, takarékos és józan, s ha pénze nem veti is föl, mint amaz, külső megjelenésében az urias felé hajlóbb. Úgynevezett „kékbeli” polgárt nem lát az ember köztük. A városi és országos közügyekben élnék részt vesz, s habár függetlenségére sokat tart, egy Wekerle kedvéért még 48-ból is enged valamit.

A köznép legnagyobb részét a bányászat s az azzal összeköttetésben álló egyéb iparágak foglalkoztatják. Ez a kenyérkereset rendszerint örökklődik apáról fiúra, s számtalan család van, melyeknek minden dologtehető tagja: férfi, asszony és gyermek, a bányában vagy a bányák körül dolgozik, szerény napi bérért, mely férfiaknál 60—120, nőknél és gyermekeknél 20—40 krajczár közt váltakozik.

A fáradságos földalatti munka tehát meglehetősen nyomoruságos megélhetést biztosít nekik,

de azért a ki a veresvári vagy kereszthegyi bányásztelepek csinos házikóit s körülöttük a szépen művelt virágos, veteményes kertekeskéket látja, a „tisztas szegénység” engesztelő érzetével gondolhat e munkás, szerény követelésű és becsületes nép sorsára, melyet csak az ezüstbányászat küszöbön álló válsága fenyeget szomorú fordulattal.

Wekerle miniszterelnök látogatása nagy hazafias ünnepessé vált a lelkesedett városban, melyre nézve bizonyára igen emlékezetes következei lesznek azon biztató kijelentéseknek, melyeket a kormányzó bányászat ügyében alkotandó törvényre, s általában a bányászat emelésére nézve tett.

Hasonló hazafias ünnepet ült Nagybánya és környéke pár évtizeddel ezelőtt, mikor Petőfi nagy kortársa és egyik legjobb barátja, Jókai, 1876. aug. 13-án Koltórról látogatott el Nagybányára, gr. Teleki Sándorral, kinek csinos udvarháza itt ma is fennáll. Tiszteletére a Széchenyiligetben rendezett ünnepségen a közönség nagy óvációban részesítette s az alkalommal nyerte a liget északi részén emelkedő kies halom a „Jókai-domb” nevet. A koszorus költő több ízben kifejezte elragadtatását e vidék szépsége fölött. A róm. kath. plébánia Háztörténeti Könyvébe ezt írta emlékül: „Óhajtom szívem szerint, hogy Nagybánya legyen egykor az, a minek neve jogosan hirdeti: nagy, fainak ipara és lelki tehetségei s hazaszeretete által.” Egy kis úti vázlatában pedig így ír Nagybányáról: „Gyönyörű mulató ligetét irigylheti tőle Budapest; lelkes, munkás magyar fiait irigylheti tőle az egész ország; szép hölgyeit irigylheti az egész világ. E kicsi városkának az ország határához közel van oly kultúrja, mely a német és francia városokéval vetekedik; van állandó színháza, jótékony intézetei, iskolái, könyvtára és eleven társas élete.”

Nagybányától egy félórnyira van a vidék második bányavárosa: Felsőbánya. A két város élénk összeköttetésben áll egymással. Felsőbánya fekszik még szebb, mint Nagybánya; egy szűk völgykatonában, igen érdekes hegyek között. De ez a város sokkal hátrább áll népesség s műveltség tekintetében, mint Nagybánya, bár még mindig van némi városias jellege, különösen ha Nagybányáról érkezünk belé s előbb keresztül kell haladnunk Girőd-Tóttalun, melynek kormos, szalmafedésű háza hosszú sorban vonulnak el az országot mellett. A harmadik város, Kapnikbánya, már sokkal kevésbé városias jellegű, voltaképpen nem is város, hanem nagyobb bányaközség, mint itt mondják: *handal*. Egészen szűk völgyben fekszik, úgy hogy a legtöbb ház alig egy-két óráig kap napfényt, a vidék zord, a gyümölcs két hónappal később ér, mint Nagybányán. A megmetyelvezett talajtól és víztől górvélyesek, golyvások és kretinek nagy számmal vannak lakói közt. E város felett emelkedik a hatalmas *Guttinhegy*, melyen csodaszép részletekben gazdag csigait vezet át Máramaros-megyébe. Újabbán Felsőbányáról egyenesenbb utat is készítették Máramaros-Sziget felé, de az építés nem teljesen sikerült s így ez az ut ma meglehetősen elhanyagolt állapotban van. Kapnikbányáról egy kohó-műhelyen kívül még a község közepén négy jegenyefa közt álló tatár-emléket mutatjuk be, mely az 1717-iki tatárjárás egyik csodájának itt történt megsemmisítése emlékére állítottatott.

Festőileg szebb részletek vannak Nagybánya környékének a másik, Rozsály felé eső részén. A Zászár- és Ravaszpatak partján álló s legtöbbnyire kellemetlen zajt okozó zúzó malmok között tér el az út a felsőbányai úttól az örökös füstölő Fernezely völgye felé. Alsó-Fernezelyen Magyarország egyik legnagyobb kohótelepe van, s ezzel kapcsolatban több tekintélyes erdészeti telep és egy 25 holdnyi kiterjedésű faraktár, melyben a kincstári tisztviselők és kohók számára szükséges fákat tartják. Nem messze innen teljesen összeszorult a völgy, s a vigan csörgedező, kristálytiszta patakok mellett egymás után következnek az apróbb telepek és kohók, míg végre folyást emelkedve, teljes vadonba jutunk. Ezen a vadon helyen vannak a képeinken látható természeti szépségek: a *sztrai völgy* kis hegyi patakjának zuhatagai, három csinos vízesés, az *iszorai* erdészeti festői vidéke és sok más természeti kincs, melyet mind még a nagy-

bányaiak maguk sem ismernek, bár újabban szeretnek a Rozsályra térsnek kirándulásokat rendezni.

Jelenleg sokkal látogatottabb Nagybánya vidékének erdélyi része: a hajdani Kővár vidéke. Kétségtelen, hogy sok is benne a nézni való. A legnevezetesebb a Nagybányához egy kis órányira fekvő *Koltói kastély*, hol Petőfi házának első hetét töltötte és a hol a Petőfi-fának nevezett hatalmas somfa alatt temették el saját kívánságára gróf Teleki Sándort. Petőfi barátját, Koltótól, melyet lapunk már több ízben ösmertett, mintegy két órányira van *Kővár*, melynek történeti emléki várából már csak néhány kődarab látható; a tágas völgyben van még Nagy-Somkut, ifjabb Teleki Sándor gróf kastélyával, s nem messze innen *Pribékfalva*, hol gondosan ápolat park közepén gróf Teleki Gézának, a volt belügyminiszternek úri laka emelkedik, valóságos élető gőca a vidék társadalmi életének.

De nem megyünk tovább. Örvedetes, hogy most Wekerle látogatása alkalmával újra oly sok ember ismerkedett meg hazánk eme kies vidékével. Ki Nagybányát ismeri, megnézi azt ismét, s másokat is buzdít, hogy nézzék meg.

NAGYBÁNYA TÖRTÉNETE.

Az éjszakai bányavidék a máramarosi hegyek lábánál, a szatmári síkság beszögellésénél terül el és természeti viszonyainál fogva mintegy átmenetet képez egyrészt a felvidék és a nagy magyar alföld, másrészt az anyaország és az erdélyi részek között. Ez a sajátos helyzet adja meg az egész vidék, és központja: Nagybánya s. kir. bányaváros multjának és jelenlegi állapotának alapjait. Az aránylag kicsiny, alig pár négyzetméter területen a városka igen élénk, változatos multtal dicsekszik. Korán kifejtett bányászata és pénzverése Nagybányának már az Anjou-uralkodó korában fontos pénzügyi jelentőséget biztosítottak; s e jelentőség, a mig egyfelől a város sorsát az ország közgazdasági viszonyaival hozza szoros kapcsolatba, egyúttal kijelöli a további fejlődés irányát és határait. A város a XV. századtól országos jelentőségű hely volt, melynek bírása a politikai és vallási küzdelmek viharos időszakában hatalmi kérdést képezett mindenki párta, s polgári és mozgalmas idők által ántudatban, vagyonosságban és műveltségben gyarapodva, az ország és félreeső zugában élénk kulturális élet központját teremtek még városuk falai között.

Nagybánya területe eredetileg a szatmári várhoz tartozott, s így királyi birtok volt. Első lakosai amaz idegen eredetű, jobbra német letelepülők voltak, kiket a Kereszthegy és a szomszédos hegyek gazdag ércleányai vonzottak a Szatmár, Máramaros és Erdély határára elterülő bérezes, erdős területre.

A város alapítását a hagyomány a II. Géza idejéből száraz bevándorlással hozta összefüggésbe. A történeti adatok azonban mást bizonyítanak. A XIII. század elején még nyoma sincs e vidéken városi életnek s annak keletkezését IV. Béla korára kell tennünk, ki alatt a mongol pusztítás után nagyobb tömegekben bevándorló német telepítvényesek az ország legtavolabbi vidékeire is elvitték a városi intézmény csiráit.

Nagybányát 1327-ben említi először, *Zászár-bánya* néven, I. Károly királynak egy esonkán megmaradt oklevele. Ez volt a város legrégebb neve. Két évvel később már mint *Asszony-pataka* szerepel a Középheggyel, a mai Felsőbányával együtt képez közös bíró alatt álló városi hatóságot. Zászár-bánya, Asszony-pataka megannyi kis bányatelepek nevei voltak, melyek a XIV. század elején egyesültek egy várossá; Nagybányának pedig a Felsőbánya határára emelkedő, ezüstben gazdag hegyet nevezték. A Zászár-bánya elnevezés csakhamar feledésbe ment; az új bányaváros *Asszony-pataka* néven virágzott századokon át, míg végre ősi nevét a mai *Nagybánya* névvel csatlósították.

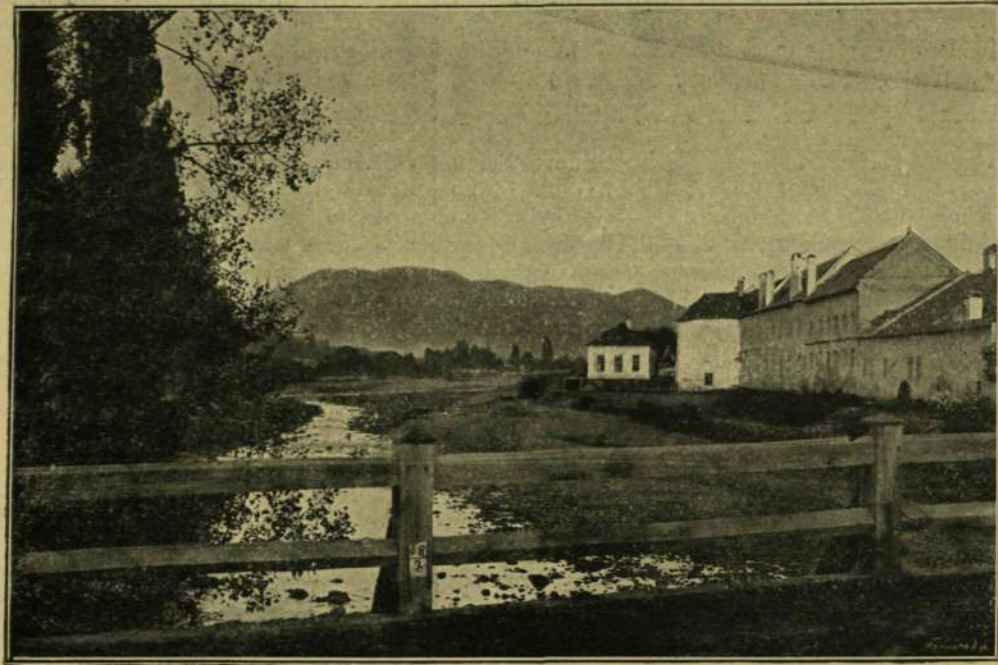
A város első kiváltságlevele 1347-ből származik. Régebbi kiváltságról szóló oklevelei Nagy Lajos uralkodása elején tűzvesztés áldozatai estek. Az 1347 október 12-éről kelt oklevélben Nagy Lajos a város polgárait megerősítette mindazon kiváltságok és szabadalmak birtokában, melyek az u. n. nagyobb szabadságú ki-

rályi városokat megillették. A polgári jogok e biztosítása a városi élet gyors fejlődését vonta maga után; a város lakosai számban és jólétben gyarapodtak; a bányászat is rohamos virágzásnak indult az egész vidéken. E virágzás a XV. század első felében némileg megakasztotta a szerb despoták, Lazárevics István és utóda, Brankovics György uralma, a kik Zsigmondnak átengedett szerbországi várakért egyebek közt Nagybánya birtokában nyertek kárpótlást. Brankovics bukása után azonban Asszony-pataka és Felsőbánya 1445 körül foglalás, majd a despotával kötött szerződés útján Hunyadi János kezébe kerültek, kit azok birtokában az országos tanács is megerősített. Hunyadi János és fia Mátyás király földesurasága a két városa az Anjou-korszakbeli virágzás napjait idézte vissza. Különösen Asszony-pataka dicsekedhetett a Hunyadiak jóindulatával. A kormányzó 1446 elején személyesen is felkereste a várost; kastélyt építtetett itt, melyet jelentékenyen megerősített, kiváló figyelmet fordított bányászati fejlesztésére, új kiváltságokkal ruházta fel bányaművelő polgárait, és Zsigmond alatt keletkezett pénzverő kamarájához Olaszországból hozott szakembereket. Mátyás pedig mindjárt trónraléptekor megerősítette Asszony-patakát régi kiváltságaiban, s 1469-ben kelt rendeletében megengedte az oláhok betörései által sok kárt szenvedett lakosságának, hogy a várost fallal és bástyákkal erősíthessék meg, s a városi bíró itélkezési jogát és a polgárok szabad kereskedési kiváltságát 1484-ben külön királyi oklevéllel újította meg. A bányászat alatta annyira emelkedett, hogy a bányamunka jövedelme egy évben 20,000 aranyat tett ki s a város 1408-ban 13,000 arany bért fizetett a nagybányai, offenbányai és szebeni pénzverésért.

Mátyás halála után, a Jagellók zavaros korszakában, a várostra is szomorú napok virradtak. II. Ulászló kormányának szerencsétlen pénzügyi viszonyait megérezte a kincstári bányászat, melyet elemt csapások is sújtottak; a magánbányák pedig gazdag vállalkozók, Szatmári György pécsi püspök, a Thurzók s mások kezére kerültek s ezek valóságos kiszípolozták a bányamunkásokat. A mohácsi vést követő országos pusztulás betetőzte a város hanyatlását. A közbiztonság hiánya, a bányászat, ipar és kereskedelem hanyatlása a polgárok elszegényedését vonta maga után; az egykor virágzó cézhek, melyek legtöbbje Mátyástól nyerte kiváltságlevelét, feloszlottak, s a lakosság nagy része kivándorolt, egész utcáik lakatlanokká váltak. Csak akkor állott be némi javulás a helyzetben, midőn János király Fráter Györgynek, a lángeszű váradi püspöknek adta zálogba a várost és bányáit. A kiváló államférfi felismerte a jelentőséget, melylyel e bányaváros Erdély határszélén pénzügyi és politikai tekintetben bírt, s mindent elkövetett, hogy azt virágzó állapotba visszahelyezze. Ez részben sikerült is neki, s midőn I. Ferdinánd Erdélyt és a hozzá tartozó részeket 1551-ben birtokba vette. Nagybánya ismét egyike lett ez országgrész jelentősebb bányavárosainak.

Epen e jelentőségének következménye volt, hogy abban a küzdelemben, mely a Habsburgok alá jutott országgrészek és az újonnan alakult erdélyi fejedelemség között megindult, Nagybányát mindkét fél magának akarta megtartani. E küzdelemben a város maga Erdély felé húzott; katolikus jellegét már a XVI. század derekán elveszté, száraz lakosait majdnem teljesen magyar polgárság váltotta fel, s a magyar érzelmű protestáns város polgárai az erdélyi fejedelemben ismerték fel érdekeik legtermészetesebb védőjét. Így történt, hogy a várost, mely 1583-ban királyi adomány útján Báthory István lengyel királyhoz és erdélyi fejedelemehez jutott, az 1593-iki gyulafehérvári országgyűlés Felsőbányával együtt az erdélyi bányavárosok közé sorolta; Bethlen Gábor pedig az 1624-iki bécsi békeben s I. Rákóczy György az 1645-iki békeben királyi adománylevelet eszközölve ki a város birtokára, családjuk útján még szorosabban igyekeztek aztán Erdélyhez csatolni.

Bethlen és a Rákócziak nemcsak az ipar és a bányászat felvirágzását segítették elő hasznos intézkedésekkel, de a kulturális érdekek ápolására is kiterjesztették figyelmüket; a nagybányai városi iskola alattuk az egész vidék iskolázásának központja volt, s a város szülői a fejedelmek s a polgárság által alapított ösz-

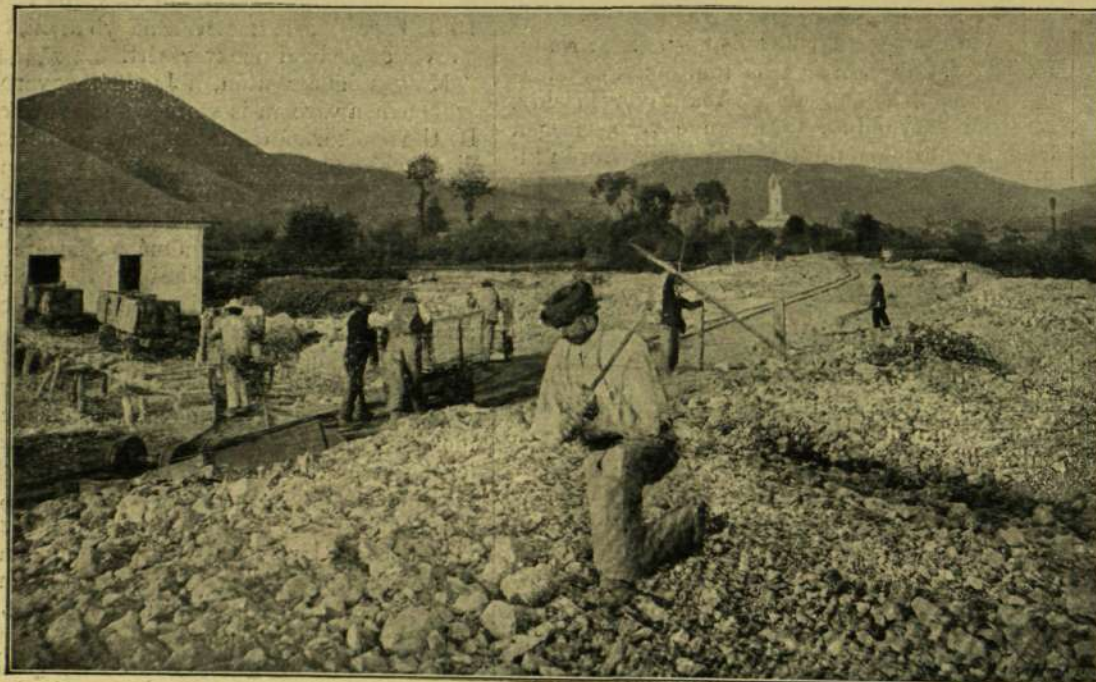
A NAGYBÁNYAI PÉNZVERŐHÁZ (JELENLEG A BÁNYAIGAZGATÓSÁG ÉPÜLETE), A ZAZÁR HIDJÁRÓL TEKINTVE.

A FÖTÉR DÉLI OLDALA NAGYBÁNYÁN A R. KTH. MÁRIA-TEPLOMMAL ÉS A SZ.-ISTVÁN-TORONYNYAL.

A HÍD-UTCA NAGYBÁNYÁN A REFORMÁTUS TEPLOMMAL ÉS A KÖZSÉGI ISKOLÁVAL.

ZÚZÓ-MALOM ÉRCZTÖRŐ BÁNYÁSZOKKAL.

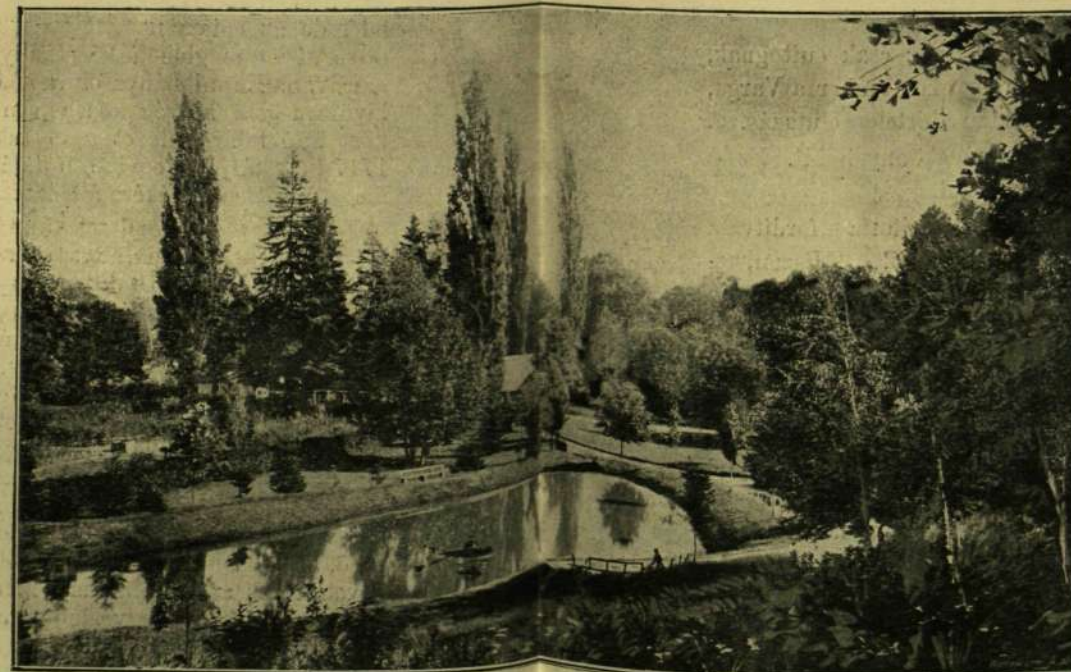
KAPNYBÁNYA.

A FERNEZELYI KOHÓTELEP.

AZ ALSÓ-KAPNYI KOHÓ.

RÉSZLET A NAGYBÁNYAI SZÉCHENYI-LIGETBŐL.
NAGYBÁNYA ÉS VIDÉKE.

FELSŐBÁNYA NYUGATBÓL.

tündjakkal nagy számban keresték fel a külföldi akadémiákat.

II. Rákóczi György bukása után azonban a város visszakerült a magyar király birtokába, s a kurucz mozgalom idejében megkísérelt elszakadni a magyarországi nemzeti mozgalomtól. A Thököly felkelésének elnyomását követő napokban a Kollonics bíbornok által képviselt politika akadálytalanul érvényesült a város régi szabadságainak elnyomására. A reformátusok 1687-ben elvesztették a nagy templomot és iskoláikat; a kormány jezsuitákat és minoritákat telepített le a városban. A tisztikar katolikusokból alakult meg, kik jobbra a kincstár érdekeit szolgálták. Nagybánya elvesztette a XVI. század vége óta birt magyar református városi jellegét, s egy kincstári befolyás alatt álló bányaváros jelentőségére szállott alá. II. Rákóczi Ferenc szabadságharcza utolsó alkalmat adott a reformátusoknak, hogy visszanyerjék előbbi tulsúlyukat. A város 1703-ban meghódított Rákóczi előtt, s a széchenyi gyűlés 1705-ben visszahelyezte a református egyházat a nagy templom birtokába. De a szatmári béke visszaállította az I. Lipót alatti állapotokat. III. Károly 1712 június 24-én megerősítette a város régi kiváltságait; a szabadságlevelek hosszú sorozatát Mária Teréziának 1768 február 19-én és II. Józsefnek 1782 szeptember 6-án a plebánia ügyében kiadott oklevelei zárták be. Az első a város régi kegyúri jogait újította meg, az utóbbi az 1773-ban eltörölt jezsuita rend templomát, a Szent-Háromság-egyházát, melyet ezek 1717-ben kezdtek építeni, plebánia-templomul a város birtokába engedte át.

Az újabb kor politikai mozgalmaiban Nagybanának kevés szerep jutott. A negyvenes években országgyűlési követe, Csasz István városi főbíró útján élénk részt vett ama törvényhozás munkálataiban, a melyek a szabad királyi városok anyagi helyzetének rendezésére irányultak. A szabadságharc eseményei azonban e kérdést lezárították napirendről. Nagybánya városa, mely első képviselőjeül Kovács Lajost, Széchenyi István gróf bizalmas emberét küldte fel az országgyűlésre, 1848 telén Katona Miklós szerencsétlen kovári expedíciója után kiindulási pontjává lón Bem erdélyi hadjáratának, s volt egy válságos időszaka a szabadságharcnak, midőn csak két helyen gyártottak lőport a magyar honvédek számára, Komáromban és Nagybanán.

Hazaifas magatartásukért a világsi fegyverletétel után a város polgárai sok zaklatásnak voltak kitéve, de kiállottak azt s az alkotmányos korszak beköszönté visszaadta Nagybanának municipális jogait. Ez ősidők óta féltékenyen őrzött jogokat csak az újabb törvényhozás nyírálta meg, mely 1876-ban a várost megfosztotta törvényhatósági jellegétől s a vármegye közigazgatási hatóságát tette urrá felette.

A középkori Asszony-patak az Anjouk és a Hunyadiak alatt mint az ország leggazdagabb bányavárosa élte virágzása fénykorát. A XVII. század protestáns Nagybanája az erdélyi fejedelmek pártfogása alatt, művelődési központja volt a vidéknek. A bányászati napja már áldozófényben van, de a késő utódok ma is hazafias szívvel, éber lélekkel teljesítik kulturális misztiojukt s idegen népfaj közepette, mint a magyarság védőbástyája áll, nemzeti jellegét megőrizve e város, Jókai szavait idézve: «Végőre nemzetünknek a határon, a melyen túl megszünik a magyar.»

SCHÖNHERR GYULA.

A GERJÉNES KINCSE.

Elbeszélés.

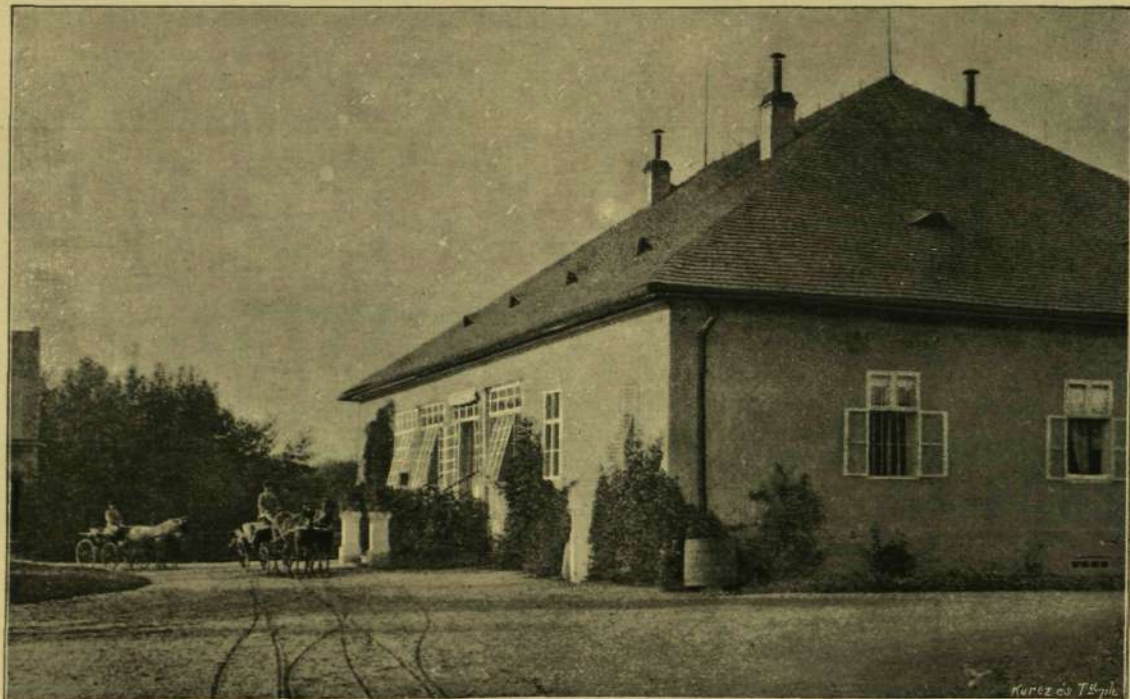
Ira Györkönyei Károly.

V.

Képes Zoltán másnap maga vitte el leveleit a kenderesi postára. Vargánával is beszélt, de ez most kelletlenül állott szóba vele, épen mint

A KAPNIERBÁNYAI TATÁR-EMLEK.

NAGYBÁNYA VIDÉKÉRŐL. — GRÓF TELEKI GÉZA PRIBÉKFAI UDVARHÁZA.

tegnap az orvos, mikor a Jakab megaláztatásának a közelebbi körülményeit kérdezte tőle. Még a helyet is csak nagyjában jelölte meg.

A mérnök azonban könnyen megtalálta. A nyári fű elég magas volt, hogy a letiport folt meg az országútról bevezető lábnym az országútról is tisztán meglátszott. Képes leszállott a kocsirol és követte a csapást. Elveszett levelet kereste, de mást talált: valami botról leszakadt vasmotort. Közel volt oda, a hol a lehevert fű a fű fekvőhelyét mutatta; rozsdátlan volt, a miből látszott, hogy csak most került a haramtos fű közé.

Mikor a mérnök lejtött a szekérhez, megmutatta a gombot a kocsiának.

— «Az ám, ösmerem! A bíró úr botjáról való. Elvezethette, a mikor tegnap a Jakabot kocsiira tették.»

A mérnök egyet se szólt. Felült a kocsiira és tovább hajtattat Kenderes felé. De aztán megnezte a gombot. Bele volt vésve a két betű: «V. V.» és a fókában benmaradt a somfanyél szilánkos csonkjára. Bizonyos, hogy azt csak nagy erőszak törhetette el így tövében...

Képesnek ez a megtalált gomb megint megmozgatta a tervező esztét. Egész sora támadt a következtetéseknek. Azt mondja a Kolozsár: nincsen haragosa a Jakabnak. De van neki, a

kinek a dolgában járt a fiú. Járt olyan dolgokban, mely kész veszedelem lehet a Vargának. Hátha ez valahogy megsejtette a veszedelmet? Hátha megleste a fiút, megtámadta orvul s ezzel a bottal leütötte? Igaz, hogy azért ez a dolog még nem világos. A feleségével indult a Varga. Kocsis is volt velük. A zsákmányt is ott hagyta — kivéve azt az egy levelet, mely azonban valószínű, hogy elhányódott, mert miért vitte volna el épen ezt Varga?..

Ám, ha Varga ütötte le a fiút, és ha ő, Képes Zoltán, erre megszerzi a bizonyosságot, akkor Varga, ez a fenhéjázó Varga, meg van fogva! Akkor ő a kezében tartja, akár az egeret a drótkaliban! akkor ő azt tesz vele, a mit akar és akkor az övé a Gerjénes, kincsestől!..

Hazatérve, átment a korcsmába és vacsorát rendelt. Maga Vargáné terítette meg neki az asztalt. Képes föltette magában, hogy valahogy kisüti, mit tud az asszony a dologról, és már azon gondolkodott, hogyan kezdjen a beszédbe, mikor Vargáné maga szólalt meg.

— «Kenderesen volt, mérnök úr?»

Képes komoly tekintetű vetett az asszonyra és hidegen ejtette ki, hogy:

— «Ott voltam.»

— «Nos és mit beszélnek ott erről az esetről?»

Képes csendesen dobolt egy darabig az asztalon, aztán sohajtván mondá:

— «Sajnos, olyasmit, a mit én nem értek; a miről említést nem is tettem volna, ha kegyed nem kérdezi...»

A korcsmárosné elhalványodott.

— «És mi az? kérem, mondjon el mindent!»

Képes fölkel, egymásután megnézte, zárva vannak-e az ajtók és aztán bosszús hangon sugta:

— «Összeköttetésbe

hozzák a dolgot a bíróval... Az asszony oly hirtelen leült a székre, mintha leütötték volna a lábáról.

— «Összeköttetésbe hozzák? És hogyan hozták összeköttetésbe?»

Képes meghozogatta a vállát.

— «Biztosat senki se tud; csak suttoznak, czeleogatnak. Ilyen erőszakos ember a Varga, olyan erőszakos!.. Aztán a hirtelen elutazás...»

Vargáné láthatólag megkönnyebbült. Ez a gyanu hamis nyomon indul.

— «Ilyen a világ! — sohajtottá elfordítva a szemét. — Ilyen gonosz a világ!.. Hiszen, kérem, csak nekem is tudni kellene valamit a dologról... Hiszen velem együtt volt a Varga az egész úton! Meg ott van a Mátyás, csak az is látott volna valamit... Ugy volt, kérem, a mint mondom: az útról láttuk a fűben heverő testet. Azt hittük eleinte, hogy nyugszik. De hát fejfel a völgynek feküdt. Rákiáltottunk, hogy: «Jakab! Jakab!» De hogy nem mozdult, az uramnak jut először az eszébe, hogy talán bizony valami baja van a fiúnak. Lekuszálódik a kocsirol és odamegy hozzá...»

A mérnök mosolyogva félbeszakította a beszédét.

— «Szegény bíró uram! Kifogyhatott a lélegzete a merdek dombnak! Magam is, mikor ma

reggel oda felmászottam, megkivántam valami jóravaló botot, aztán nálam se volt...»

Vargáné arczát elöntötte a vér.

— «Igaz is! Az uram is így volt. Ide haza hagyta a botját... No, persze, ki is vinné magával, mikor városba utazik?»

— «Persze! Persze!» — erősítette a mérnök és szemében felillant a diadal.

— «Aztán, hogy tovább mondjam: lekiált az uram a domboldalról: «Jézus, Mária! agyonütötték a Jakabot!.. No hát ez nem volt igaz. Lélegzett, meleg volt a teste. Ugy kergettem be az uramat Kenderesre, a Mátyással megmosogattuk a Jakabot. Aztán így jár az ember a jótétel, hogy még rosz beszédbe is keveredik...»

Képes most már vigasztalásra fordította a dolgot.

— «Sohse tessék busulni. Ugy se hiszi el senki az ilyen pletykát. Magam is mindjárt tudtam, ninosen benne egy igaz szó. Nem is tudnám, miért bántaná a Varga a szegény gyereket...»

Képes aztán rávette Kolozsárt, hogy egyelőre az esetet ne jelentse föl a bíróságnál, rávette holmi jelentős czélzásokkal, hogy ő megtudott valamit Varga felől, a mi talán a nyakát szegheti... Ilyen biztatlásra mibe bele nem egyezett volna Kolozsár!..

Másnap Vargáné azzal a meglepő ajánlattal fogadta Képest, hogy most már átköltözhetik a fogadóba. Bántja őt a férje bárdolatlansága. Hiába, paraszt az! Ne vegye tőle rosz néven a mérnök ur. Ő, Vargáné, jóvá fogja tenni férje hibáját — ennek akarata ellen is!

A mérnök könnyen meglátta az asszony cselekvésének indító okát, a félelmet. A bíróné belátta, hogy Képes valamit tud; mért haragítsa az urára még jobban?

Mikor a mérnök megköszönte a plebánosnak az eddig való szives vendéglátást, akkor a plebános vacsorára még ott marasztotta. A mérnök aztán rátétele a beszédet Kolozsárra, meg a Varga iránt való nagy haragjára és kérdezte az okát.

A plebános szívesen megadta a felvilágosítást.

— «Régis-régi história az, kedves öcsém. A bírónak volt egy bátyja, Varga Samu, egy-ivásu a Kolozsárral. A Varga Samu meg a Kolozsár együtt névkedtek, együtt legénykedtek, testileki jóbarátok voltak. Jó barát volt a Samu a Kolozsár nővérével is, a gyönyörűséges Örszével, de az Örsze még jobb barát volt a Samu öcsésével, a Varga Vendellel. A Vendel, — fiatal suhanec akkor még — az Örszét elszerette a bátyjától, a ki pedig egész lelkével csüngött a szép lányon. Egyszer aztán — hogyan történt, hogyan nem — egyszer csak meglelték a leányt az erdőn halva; egy kés volt a szívébe szurva. Innen kezdődik a Kolozsár nagy haragja. Nem a Varga Samura vetette azt, pedig úgy mondják, tudja (csak ő tudja biztosan), hogy az szalasztotta a kést nővére szívébe, hanem vetette a Vendelre, a ki az ő meggyőződése szerint megrontotta a leányt és elütötte a Samu kezéről.»

— «És mi lett a Varga Samuval?» kérde a mérnök.

— «Hát elment az olasz háborúba. Együtt ment a Kolozsárral. Samu beállott önkéntesen, a Kolozsár úgy vitték. A solferinói csatában aztán elvesztett Samu. Nem volt az elveszettek jegyzékében, hanem az elzúllottakban, de hát évek teltek és az egész falu szentül meg volt arról győződve, hogy a Samu meg van halva. Erről volt meggyőződve Kolozsár is, de csak egy darabig. Aztán egyszerre arról kezdett beszélni, óvatosan, borközi állapotban, hogy él a Samu — legalább is, hogy nem a háboruban veszett el... Persze nem hitte el senki a Ko-

loszár lármáját; legkevésbé Varga Vendel, kire, mint egyetlen testvérre, rászállott a Samu egész vagyona, mező, erdő, rétség. Mikor letelt a törvényes idő, Vendel bizony egy napig se késett holtak nyilvánítottá bíróság a bátyját és és beleült ebbe a szép birtokba. Azóta Kolozsár épen halálos ellensége. Azóta nincs más szava Vendelről, mint testvérgyilkos, árva megpróbált. Kerestette Kolozsár aztán a Samu nyomát, ráköltötte a kis vagyonkáját, de semmire se ment. Csak folyvást erősíti, hogy így, úgy nem hagyja az igazságot és nem nyugszik, míg az akasztófára nem juttatja Vendelt.»

Képes, mint a ki nagyon szereti az ilyen különös történeteket, megrázta a fejét.

— «Érdekes ember a Kolozsár, az bizonyos. Itt ez a fogadott fia is: a Jakab...»

A plebános arról is tudott érdekes dolgot mondani.

— «Bizony az is csak úgy került ide, hogy senki se tudja hogyan. Egyszer csak itt volt a Kolozsár kezén. Azt mondta, mikor hivatalosan kutattuk a bíróval, hogy az erdőn talála. Nyilván kitett gyerek. Mindössze egy czédula volt a nyakán, azon a neve: Jakab, és azt a nevet is — ráismertem az írásról — a Kolozsár maga vetette a czédulára. Bizonyos, hogy a Kolozsár többet tud a gyerek kivoltáról, de nem lehet belőle kivenni semmit. Így aztán itt maradt a Jakab a Kolozsár gondján, falu gyerekeinek.»

Világtalan, borús este volt, mikor a mérnök fölkereste az új szállást. Belépve a sötét kapubolthajtás alá, az udvarról éles szóváltást hallott. A két olasz veszekedett egymással, hangosan, riktva, abban a tudatban, hogy úgy sem érti senki a beszédjüket.

Az Andreo éles hangja visított.

— «Nem türöm ezt az állapotot egy napig sem! Minek nézesz te engem, engem, a hirneves Andreót, Brescia legelső levélíróját, kinek a szerelmes levelei csepegték a méz édességétől, engem, Andreót, ki száz szép leánynak birtam a legboldogabb titkát, száznak az emésztő keservét? Mi vagy te? Műveletlen, otromba barbár, ki egy ostoba szemfényvesztő fogással bolondítod a népet és ki a múzsák szent berkét még meg sem sejtetted soha... Te miattad ott hagynom az én felséges hivatásomat, ott hagynom a piacon az én esztálmát, az újonat új csikos nagy napernyőmet, mely hűvösen megóvta mindenha az ihlet felséges költészetét agyamban a nap szárító heve ellen; ott hagynom a nagy kalamászomat, a finoman faragott tollamat; ott hagynom mindent, a mi nekem nagy és drága — és miért? Hogy itt velem így bánj, mint a kutyával, mint az utolsó rabszolgával? Hogy te itt daskalkodj, szíjjad a szép donna ajkáról a szerelem édes mézét, torkig lakjál a dúsan terített asztalnál minden jóval, drágával és én nézzelek, inyhez ragadó nyelvel, eltikkadó szívvél?... Vagy-vagy! Vagy vess véget ennek az egész komédiának és add ki a részemet, vagy — a Szent Szűz minden fájdalmára esküszöm! — én följelentem egy pár száz lirért az egész dolgot annak, a kit elsőben illet, aztán megyek haza annak, a mi teljes életemben voltam: becsületes embernek és költőnek...»

A Giacomo érezes, mély hangja haragtól reszketve felelt a beszédre.

— «Te hoztál ide! Te eszelte ki ezt az átkozott históriát! Belevittél, most csak az kellene, hogy neked álljon feljebb... Vigyázz, mert mindjárt agyonüttek... Úgyis lekerülsz a tüzes gyehennába, ha te miattad becsuknak, átkozott ördög, te!»

A művész alighanem tettel kísérte beszédjét, mert a mérnök egy szisszenő, félhangos jankiál-

tást hallott, meg a Giacomo haragos morgását: — «Pusztulj, förtelmes béka, máskor kezem közé ne kerülj!»

A mérnök fejcsóválva tért nyugalomra. — «Csinos banda!» mormogta magában. Hosszas hánykolódás után elaludt és az éjjel csatazajjal, meg banditákkal álmodott, rémséges, kínos álmokat.

(Folytatása következik.)

A FÉSZEK.

Souvestre Emil költeménye.

Együtt közelítsünk, oh jöjj, e kis bokorhoz, Mely ringó ágain parányi fészket hordoz, Zöld levélkéivel szeliden eltakarva... Nézd, a madár-fiókák álmosan mint pihegnek, Ne félj anyaglom, hisz' eszdes álmát ezeknek A te lágyan esengő hangod még nem zavarja.

Nézd, hogy védi őket a jó anyának szárnya — Fáradt szemhéjai félig ha vannak zárva, Szerelme hogy küzd az elnyomó álm ellen! De végre megnyugszik... Tekintsd csak e nyugalmat Egy fészkek van csupán, mit védnek im' e gallyak S a napból egy sugar sít rájuk... Kell több? Nem, nem!

Szék moh-fészek, igaz, talán meg sem találják, Kényelmüket benne a pelyhez madárak — Ám a nap oly derült, s az álom olyan enyhe... Elég! ennyi elég! Hisz' ők itt vándorok csak, No nézd, a kicsikék gyöngöden összebujnak — S az anya fölöttük! Szólj, hát nem boldog hely e'?

És mi emberek, mint ők zarándokok szinte, Palotákat rakunk s ha a halál ma intne: Hiu reményekért mindent itt kéne hagynunk! Vágyainknak mégis több légy, több fény, több tér kell Gazdagság, hatalom! Szükséges mind ez? Kérdem: Hogy egy pillanatig szerszünk és — meghaljunk? RÁCZ MIHÁLY.

EGYVELEG.

*Az arany kopásának nagyságát a pénzforgalomban is megállapították s kislát, hogy 10 millió frt értékű arannyal tisztán a forgalom által okozott kopás évenként mintegy 4000 frt veszteséget okoz.

*A hadsereg fordított összegek szaporodását újabbban Thery Odön nevű francia vette tanulmányra tárgyává s kimutatta, hogy most Európa nagyobb államában 809 millió forinttal többet költenek a hadseregére, mint 1870-ben. A főbb adatok a következők (millió aranyforintban számítva).

	1869/70-ben volt	1892/3-ban
Angliában	242	332
Franciaországban	215	356
Oroszországban	246	442
Németországban	138	329
Ausztria-Magyarországban	91	169
Olaszországban	74	142
Belgiumban	15	19
Spanyolországban	51	68
Hollandiában	20	30
Svájczban	2	15

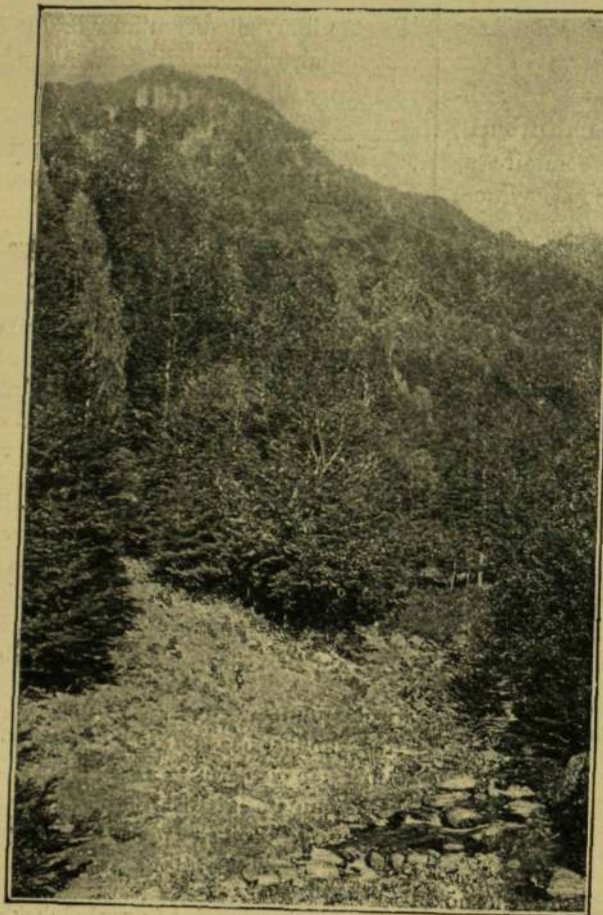
A legnagyobb (137%) szaporodás volt Németországban, azután következik Olaszország, a mi monarchiánk és Oroszország, melyeknek hadügyi költségvetése ma csaknem kétszer annyi, mint 23 évvel ezelőtt.

*Óriási világitótornyot állítanak fel Sandy-Hookban a newyorki kikötő védelmére. A torony világa 9 millió gyertyalánggal egyenlő, s fényével jelzéseket lehet küldeni a 40 tengeri mérföld távolságra fekvő New-Yorkba is.

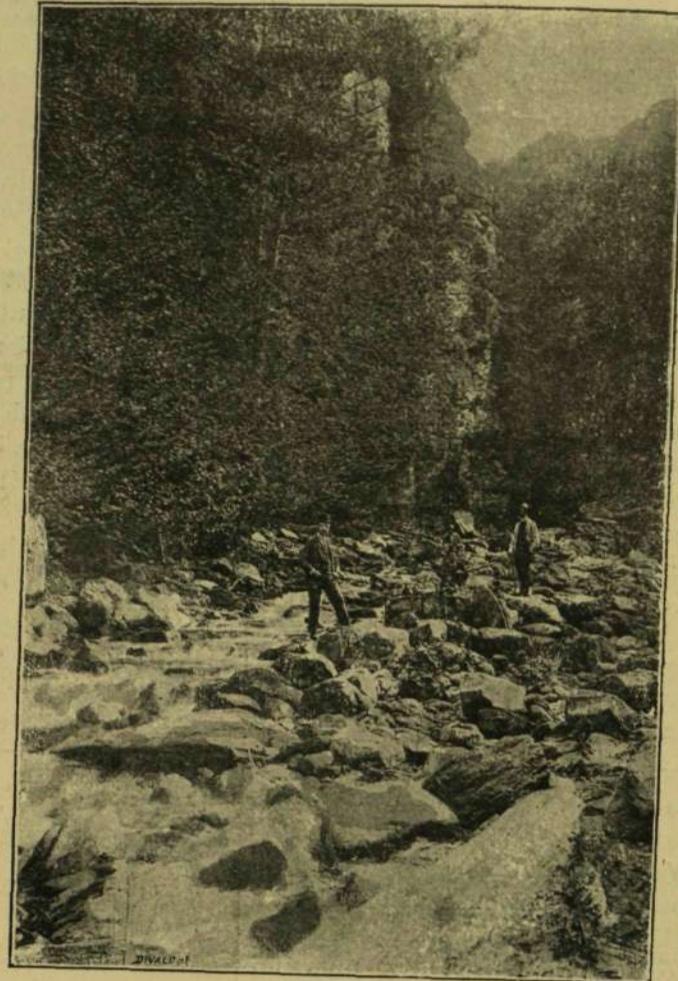
*A Hampton-Courtban levő óriási szőlőtűn a jelen évben 1200 frt van, de sokkal kisebbek, mint rendszeren. Ez a híres szőlőtű most már 126 éves.

*A konstantinápolyi földrendést világosan megéreztek Páris mellett is a St. Mauban levő csillagvizsgáló magnetikus közepében. A zavarok 16 perczel később mutatkoztak, mint a konstantinápolyi földrendés, s így a lökések odajutása alatt 3125 méternyit haladtak egy másodpercz alatt.

*Az evező-verseny, mely az oxfordi és cambridgei egyetemi hallgatók között évenként szokott tartatni, s mely ma már világhírű, a német császár saját országában is meg akarja honosítani; ezért is nagy jutalmat tűzött ki ily versenyre. Eddig a bonni, kieli, berlini és boroszlói egyetemi hallgatók vállalkoztak a versenyre.

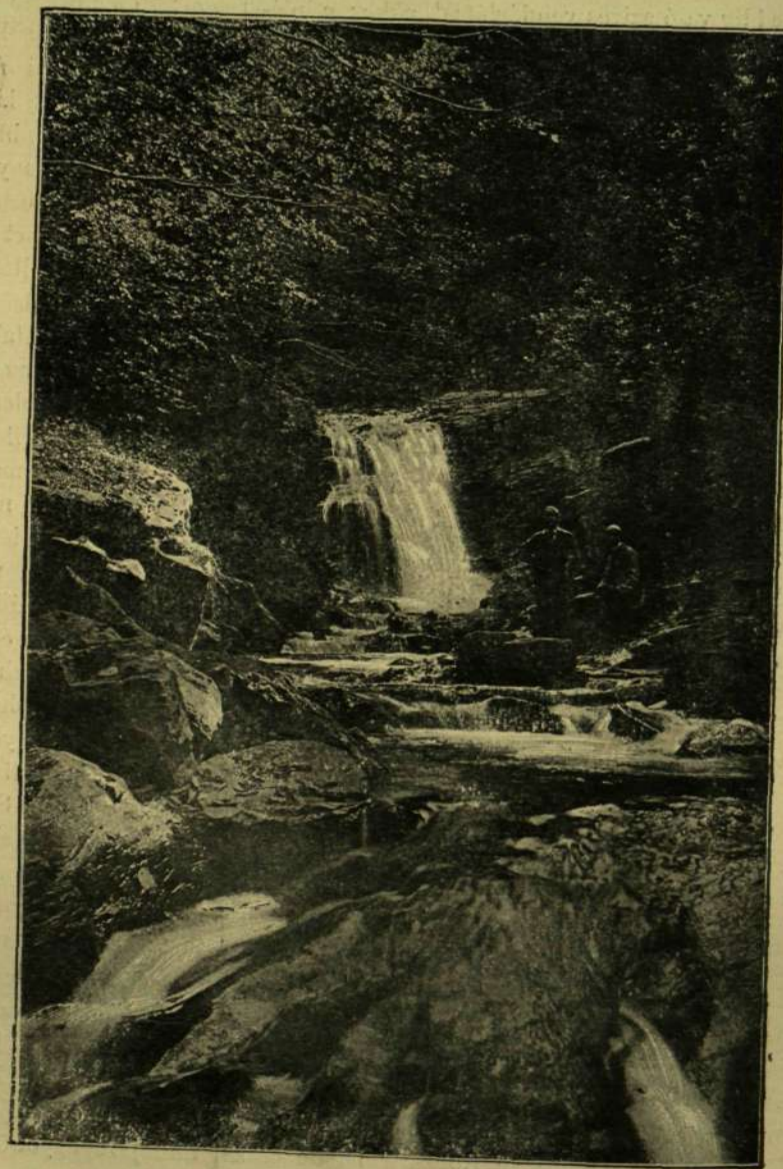
IZVORAI RÉSZLET.

SZTURI PATAKRÉSZLET.

GYERTYÁNFA-SOR A NAGYBÁNYAI SZÉCHENYI-LIGETBEN.

A HARMADIK VIZESÉS A SZTURI VÖLGYBEN.

NAGYBÁNYA ÉS VIDÉKE.

A NAGYBÁNYAI SZENT-ISTVÁN-TORONY.*

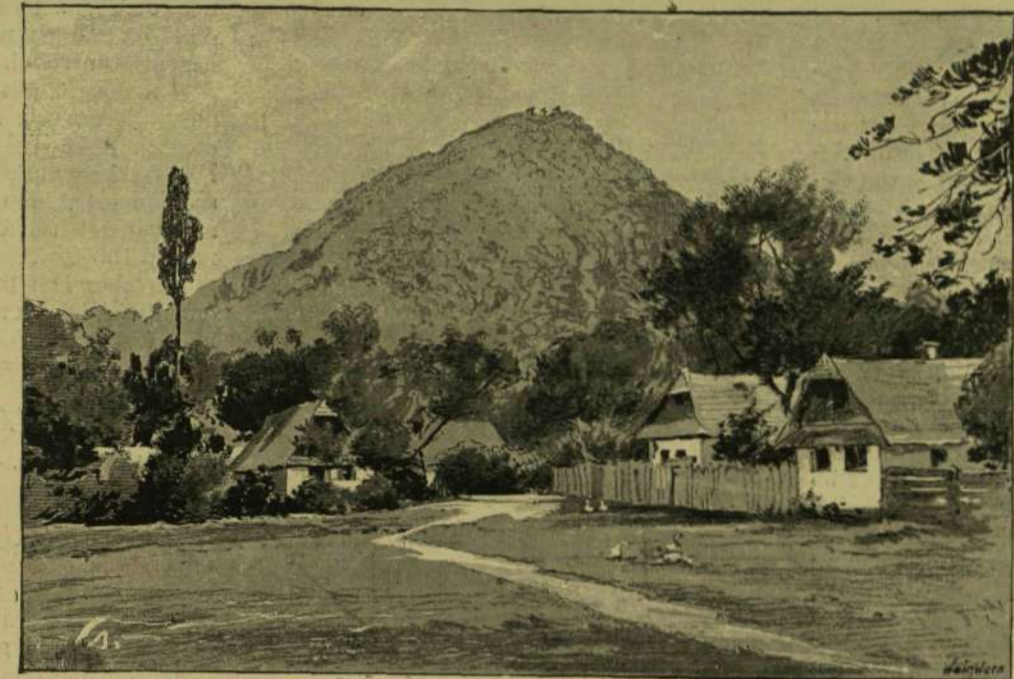
Nagybánya középkori történelméből egyetlen emlék maradt meg napjainkig: ez a Szent-István torony, utolsó maradványa a város csúcsíves izlésben épült plebánia-templomának, mely a hagyomány szerint, ha arányaiban nem is, de szépségben megközelítette a híres kassai domot.

A nagybányai Szent-István-templom története visszavezet az Árpád-házi királyok korának határáig, s virágzás idejének legszebb emlékei a későbbi századok három legnagyobb alakjához, Nagy Lajoshoz, Hunyadi Jánoshoz és Mátyás királyhoz fűződnek. Építését a XIII. század végén, vagy a XIV. század elején kezdték el, mely időszak a csúcsíves építészeti korának kezdő éveit jelzi hazai műtörténetünkben. 1347-ben az építés munkája még javában folyt, s 1387-ben a templom teljesen készen állott, de a részleteken tovább is dolgoztak. Tornját Hunyadi János építtette ki,

testét a hossz tengely vonalában négy hatalmas pillér két egyenlő hajóra osztotta. A főkapu ikerajtóra nyílt, s mint a maradványokból látjuk, a kapuzat bélést dűsan tagozott fapillérek képezték. A kapuzathoz a ma is fennálló torony mellett nagy műbecsű maradványt bírnak, melyen Henszlmann a kassai Szent-Mihály kápolna

beli építőmestertől reánk maradt alaprajzával. A hatalmas épületből a kapuzat romjain, s néhány Krisztus kinszenvedéséből vett jelenségeket ábrázoló domborművön kívül, a maga teljes nagyságában, habár épen nem sértetlenül, a Szent-István-torony maradt reánk, melyet Hunyadi-toronynek is neveznek. A 40 méter magas torony két méter vastag fala, mely nagy négyszögművekből van összerakva, felfelé folyton keskenyedik. A torony öt osztályából hét nyomott csúcsíves ablak nyílik a szabadba; három a nyugati és kettő a déli és északi oldalon. Az ötödik emelet ablakai az óralapnak adnak helyet, mely felett újabbkori alkotású kis ablak látható.

A déli oldal harmadik emeletének alsó bal felőli szögletében négyszögű kőlapon páncélos vitéz alakja domborodik ki, jobbában buzogánnyal, baljában nagy, egyenes pallossal. A népies felfogás Hunyadi János képét látja benne. E faragvány Rómer Flóris magyarzata szerint a városi munic-

A KERESZT-HEGY.

Cserna Károly rajza.

NAGYBÁNYA ÉS VIDÉKE. — A LOBKOVITZ-ALTÁRNA: A MINISZTERELNÖK INDULÁSA A BÁNYA MEGTEKINTÉSÉRE.

mint a hagyomány regéli, az 1442-iki szentimrei diadal emlékére. S az utolsó nagyobb arányú építkezések Mátyás király idejében történtek a templomon, miről a torony nyugati oldalába befalazott királyi czimer is tanuskodik.

A templom a mai Deák-Ferencz-tér közepén emelkedett. Elhelyezésében a keletelés szabálya teljesen érvényesült. Alaprajza tágas csúcsíves egyház képét tárja elénk, melynek

hatását vélte fölismeri. A főkaputól jobbra, a templom délnyugati szögletén emelkedett a ma is fennálló harangtorony, melynek az ellenkező oldalon megfelelő párja, az alaprajz után következtetve, nem is volt tervben.

A kettős hajóhoz hosszú csatlakozott, melyből hat ablak nyílt a szabadba. A csúcsíves alkotású épület összbnyomásáról halvány fogalmat alkothatunk a romokban álló templomnak 1842-ben Törökfalvi Pap Zsigmond által lefestett képeről, mely meglehetősen egybevág a templomnak egy múlt század-

pális jogok jelképeül szolgáló Roland-, helyesebben Ruland-szobrok csoportjába tartozik, s ha e magyarázat áll, föl kell tennünk, hogy eredetileg a városháza falába volt beillesztve, s csak később került mostani helyére.

A torony eredeti teteje bizonyára egyike volt a középkor szokásos magas, gúlaszerű, szeglet-tornyokkal ékített góthikus toronysisakjainak, de ez a XVI. század derekán történt villámcsapás folytán a lángok martalékává lett. A torony újjáépítését 1561-ben fejezték be. Az új tető négy szögletoronyval ékített magas sisakot

* Décsényi Gyula «A nagybányai Szent-István templom maradványai» című dolgozata nyomán.

képezett. 1647-ben azonban újabb villámcsapások rongálták meg a tetőzetet és falakat; újból felépítették ugyan, de 1769-ben ismét villámütés hamvasztotta el. Ekkor a tornyot barokk izlésű, nagy hagymasisakkal látták el, a minők a mostani Szent-Háromság-templom tornyait díszítik. Időközben e templom rombadől s e romokat e század közepén nyomtalanul szét-hordták. De a magában álló toronyba 1869-ben ismét beütött a villám, midőn tetőzete, belső faszervezete az óraművel és harangokkal együtt a tűz áldoztatávé lett. Hogy az okozott károk helyrehozassanak, s a műemlék az utókor számára megmenthető legyen, az egyháztanács közadakozásra szólította fel a nemzetet, de az ország-szerzte gyűjtött adományok összege alig volt elegendő a harangok költségeinek fedezésére. Azóta a tornyot ideiglenes, lapos tetőzet fedi; a stílszerű magas toronysisak megépítése azonban, melynek tervrajzát néhai Schulcz Ferencz műépítész még 1870-ben elkészítette, meghaladta a város és közönségének anyagi erejét.

Nagybánya intelligenciája mindazonáltal nem hagyott fel a reménnyel, hogy visszaállíthatja a tornyot előbbi állapotába. A restauráció költségei fedezésére újabban ismét megindultak a gyűjtések. E szerény sorok czélja tágasabb körben felkeltani az érdeklődést az efeledett műemlék iránt, mely hazánk éjszakkéleti határszélén ugyszólván egyedüli maradványaként áll fent középkori kulturának. H. S.

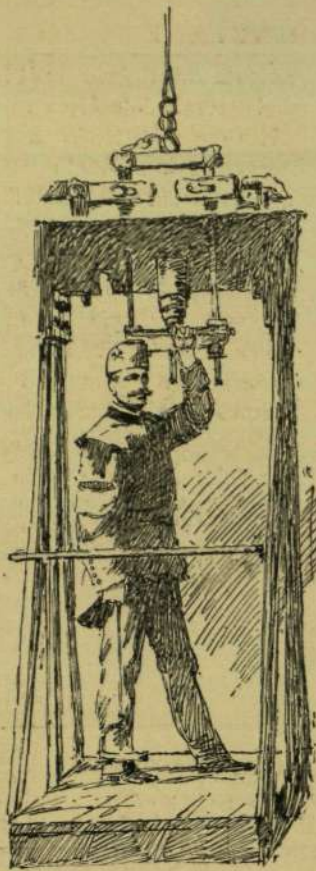
A LEMBERGI KIÁLLÍTÁS.

Újabban három magyar miniszter látogatta meg a lemergi kiállítást, azután egy nagyobb magyar társaság rándult ki oda, hogy a lengyelek művészeti és ipari alkotásait megtekintésük. Remélhető, hogy fölünk még többen is el fognak oda látogatni. Az érdekes kiállítás egyes pavilonjainak és csarnokainak képeit már bemutattuk egy korábbi számunkban, most a kiállítás egy nagy részének áttekinthető képét mutatjuk be.

A baloldalon, egészen a kép szélén látjuk a görög stílyben szerkesztett építészeti pavillont, mely magában foglalja mindazon monumentális épületek terveit, melyeket lengyel építészek készítettek, s mögötte látjuk a műcsarnok renaissance épületének egy kis részét. A nagy kupolás épület azokkal az apró, díszes tornyocskákkal és a zászlódiszszel az iparcsarnok, melyben a lengyel ipar minden ágával találkozunk. Ez után a Dreher sörcsarnoka következik szellős, tágas terraszával. A nyolcz tagba osztott tető alatt van a gépcsarnok, melyből vajmi kevés jut a lengyel iparra, mert e téren nagyon keveset tudnak felmutatni. Szemben ezzel, a kiállítás főútjának másik oldalán egy óriás cognacos üveg köti le a sétáló figyelmét, mely igazában pavilon és 144-szer nagyobb a rendes cognac-üvegnél, sok látogatónak betér itt egy ital cognacra, melyet egy fiatal francia hölgy mér. E mellett balról, abban a pavillonban, melynek sarkán a künnlevő asztalok és székek láthatók, magyar ruhába öltöztetett leányok árulják a magyar cognacot és — szappant, s itt gyakran hallható a magyar zene is. A cognacos üvegtől jobbra látjuk a Baczynski-vendéglő egy részét, hol a kiránduló magyarokat a lengyelek megvendégtették.

Itt a főúton, melynek közepén diszeleg a színes világítású szökőkút (fontaine lumineuse), a nép tömegesen hullámszik föl és alá s különösen este mutat ez elragadó szép képet, midőn az elektromos világítás pazar fényvel árasztja el a kiállítás egész területét. Mikor a világítás kezdetét veszi, a vidék alkonyatba borul, s a műcsarnok hátsó terraszáról igen szép kilátás nyílik Lembergre. A város félkörben terül el alatt a völgyben, mögötte pedig a háttér az az alacsony hegy foglalja el, melynek kimagasló pontja az Unió-domb. A szép kép látásával megtelt utas ismét visszatér a pazar fényű kiállítási területre, beleveggyül a sokaságba, melyet a sokolaták és hölgyeik pompás nemzeti ruhája még festőibbé tesz. Az egyes csarnokokban felhangzik a katonazene, hűs szellő önti el a kö-

zönség homlokát, melynek egy része ott vacsorál a pavillonok előtt. A sok látnivaló szemlélésében kifáradva, pihenni tér e helyekre a közönség s élvezi a napi fáradalom után való enyhülést, míg a kiállítás kapuinak záróórja el nem érkezik.

Cserna Károly rajza.
Emelőgép a kereszthegyi bányában, Nagybányán.

MAGYAROK LEMBERGBEN.

1885-ben, a budapesti kiállítás alkalmából, több mint 600 lengyel látogatott el fővárosunkba s itt tüntető lelkesedéssel fogadták őket. Ezt a látogatást visszaadandó, egy nagy magyar kirándulás eszméje merült föl néhány héttel ezelőtt, a mi azonban sokkal szegényesebb testet öltött, mint a hogy tervezve volt.

Augusztus 12-én mintegy 100-an indultak útnak Budapestről Lemberg felé, s másnap szerencsésen meg is érkeztek. Már a határon túl, daczára a kora időnek, több kisebb állomáson így Skolében, Stryjben és Pustomytyben szíves fogadtatás várt a magyarokra. A lemergi pályaudvarban a város nevében Szmalavszky úr üdvözölte a magyarokat, ki 1848-ban magyar honvéd volt.

Lemberg szép város. Különösen a fekvése gyönyörű. Az Unio-hegyről, vagy a kiállítás területéről nézve, úgy tűnik elő, mint egy hatalmas villacsoport, valami óriás kert közepén. Szép utcaí, csupa emeletes házi vannak, s mindenütt tere, fára és kerthe bukkán az ember.

Csak egy baja van ennek a szép nagy falunak: nagyon kevés a vendéglője. Utczákat keresztül barangolhatsz, míg tisztességes ebédelő helyre akadsz. Minden második ház kapujára oda van ugyan írva «Restauracya», de ez a hangzatos szó csak afféle keresési-úti bormérést jelent. Csak egy itál borral szó sincs, a sört pedig a világért sem hűtenék be, s vagy vizes pohárban, vagy két kilogramm súlyú ormótlan üvegkancsóban kapod.

A kiállítás maga kellemesen lepi meg a látogatót. A magas dombon fekvő Kilinsky-park fiatal fái közt van elszórvá, festőien szép csoportokban mintegy 120 pavillon, a melyek egy nemzet vasakarátának s törhetetlen munkakedvének gyümölcseit tárják elénk nagy gazdagságban.

Szép az iparcsarnok, a képzőművészetek palotája, a Matejko-pavillon és a pénzügyminiszterium, s Wielicka épülete. A legnagyobb látványosság pedig a «Raclavicei ütközés»-et ábrázoló körkép, mely, mint nálunk a Feszty körképe, szintén a hazai történelmnek egy nevezetes jelenetét örökíti meg és a hatalmas fontaine lumineuse. Ez a teljesen párisi mintára készült nagy csoda-

szökőkút valódi büszkeségét képezi a kiállításnak. Igaz, hogy majdnem 80,000 frtba került.

A kiállítást egyébként jelenleg kevesen látogatják. Lemberg ebben a tekintetben mégsem Budapest. Ennek a közönytűségnek ellensúlyozásul azonban az ország minden részéből nagy csapatokban rándulnak föl a vidékiek, különösen pedig a tanulók, fiúk és leányok. A kiállítási terület, és a lubló szövevény 200 éves jubileumának emlékére fölfordított úgynevezett «Unió-domb» majdnem minden nap újabb és újabb hazafias tüntetések tanúi.

A magyarok két nap alatt kimulatták magukat. Megnézték a kiállítást, a várost, s már szerdán igen sokan visszatértek, egyrésztük Krakón keresztül, másrésztük a rendes úton; szerdán este, a magyarok tiszteletére rendezett banketten már csak alig 50 ember vett részt a 100 közül.

A lemergi kiállítás és Lemberg városa megérdemelné, hogy a magyarok közül minél többen megnézzék. ERDÉLYI ZOLTÁN.

A RABSZOLGASÁG IDEJÉBŐL.

Irta Tolsztoj L. — Oroszból fordította L. P.

Régen, nagyon régen volt. Azóta megvénültem, a világ folyását más szemmel nézem, és úgy rémlik előttem, mintha minden megváltozott volna. Pedig nem úgy van. A jelen csak a múltnak egyszerű s természetes folytatása. Hanem hát előbb gyakran oly dolgok történtek, melyekhez hasonlók mostanában nem igen fordulnak elő. Gyermekkoromban az orosz paraszt teste és lelke a földesúr tulajdona volt. Boldogult atyám egy alkalommal azt találta mondani: «Fiam, ha Isten úgy akarja, három ezer lelket hagyok reád, a mi nem sok, de mégis valami». Atyám szavait nem értettem meg, midőn bővebb magyarázatért francia nevelőmhöz fordultam, Monsieur Destriches szokott gúnyos mosolyával burnót-szelenczéjébe nyúlva, csak ennyit mondott: « Exzellenziájára tréfálni méltóztatott. A parasztnak nincs lelke.»

Atyám jobbágyaival sokkal rosszabbul bánt, mint Volhyniából kapott agaraival, de azért a szegény emberek mégis szerették, mivel családi ügyeikbe nem avatkozott. Esze ágában sem volt, hogy például Verát Péter Pavlovicszal vétesse el, ha a leány Nikolai Alexejevics szerette; télnék idején a várandós asszonyokat nem küldte a befagyott tóra, napszámba halászni, medvevadászatok alkalmával pedig a hajtókna élésre fent, hosszú dárdaikat adatott, melyekkel magukat a dühös fenevad ellen megvédehették. Szomszédunk, Apraxin Plato Szergejevics herczeg, épen ellenkezőleg cselekedett. A nagy bőjt utáni vasárnapon a falu legényeit és leányait két sorban felállítatván, a legszebb leányt a legrutább legénnyel, és viszont a legrutább leányt a legszebb legénnyel adta össze, hogy — a mint mondani szokta — a faj javuljon. Az ily módon összehozott párokat a pópának rögtön meg kellett esketnie. Legnagyobb örömet pedig abban találta, ha a medvék öt-hat hajtót öltek meg a nélkül, hogy egyetlen egy maczko is terítékre került volna. Ha valamely faluban a lakosok száma nagyon megsaporodott, a házakat felgyújtatta, hogy az emberek nagyobb lakhelyeket építsenek.

Egy alkalommal az Apraxin család legidősb fia kiváló családból származó francia asszonyt hozott a házhoz. A fiatal menyecske otthon sehogy sem tudott megszokni, Szent-Pétervárot pedig azért nem szeretett lenni, mivel egyik nagyherczegnő nem engedte meg, hogy jelenlétében leüljön. Nos, a fiatal Apraxinné dévajkodás dolgában a család valamennyi férfi tagjain is túltett, s midőn látta, hogy Oroszországban a paraszt ember számba nem megy, a kastély ablakjaiból verebek vagy varjúk helyett a parkban dolgozó napszámosokra lövöldözött, s nagyon természetes dolognak tartotta, ha ilyenkor egy-két paraszt halálosan megsebesült.

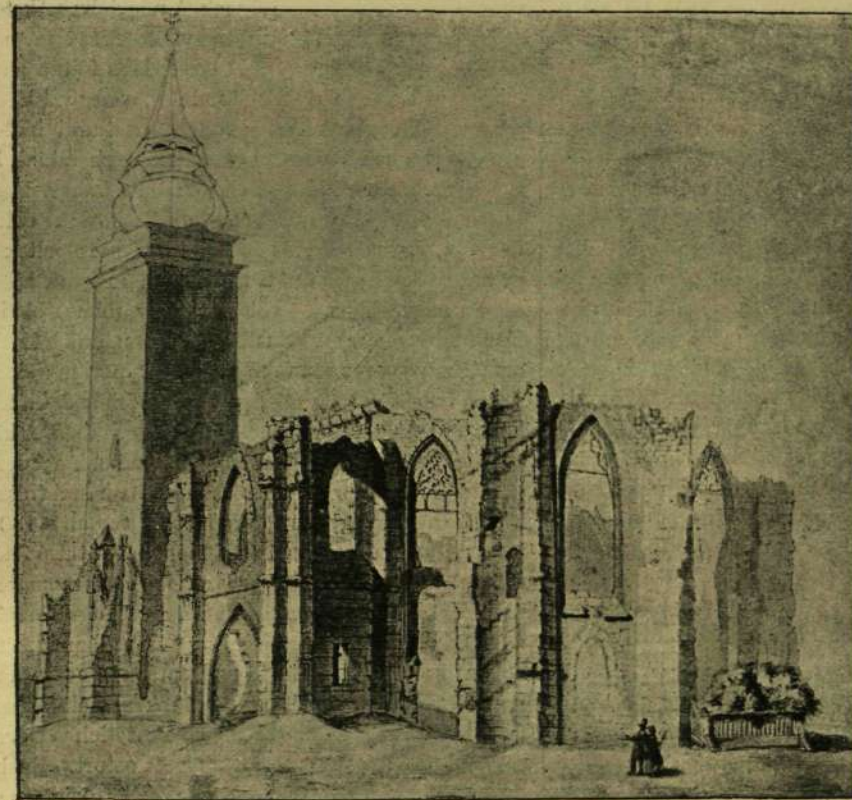
Atyám ilyeneket nem tett, sőt ellenkezőleg udvari pópánkat megbotortatta, a miért ez részeg fejfel feleségét a kúba akarta dobni. Midőn aztán Miklós czár a jobbágyaságot megszüntette, Apraxinné rengeteg birtokain a felszabadult parasztok minden épületet felperzselték, a juhnyájukat és marhagulyákat pedig úgy szétverték, hogy alig maradt meg néhány darab. Erre aztán három szotnya kozákságot küldtek a fel-

lázadt parasztokra, hogy a rend ismét helyre álljon. A kozák tisztek röviden bántak a nyomorultakkal, a mennyiben minden tizedik parasztot agyonlővették. Az öreg Apraxin kártyerítés fejében a kormánytól másfél millió ezüst rubelt és egy nagy rendjelt kapott, mivel annak idején a parasztok felszabadítása ellen nyilatkozott.

Atyámék másképen fogták fel a dolgot. A felszabadult parasztot munkatársnak tekintette, kinek közreműködése nélkül földjei parlagon fognak heverni. Aratás idejére régi jobbágyai önként álltak a munkába, de atyám csakis illő napszám, ellátás és cséplőrészt mellett fogadta el ajánlatukat. A falu nagy koresmáját iskolává alakította át, és oly tanítóra bízta, ki maga is tudott valamit. Magától, értődik, hogy ily bánásmód mellett atyám és volt jobbágyai közt a lehető legjobb viszony fejlődött ki. Midőn aztán egy alkalommal a fővárosból jött adóhivatali főfelügyelő a népre oly adót akart róni, melyet ésszerűleg elviselni nem lehetett, a parasztok tömegesen atyámhoz fordultak.

— «Segítsen rajtunk, barin, — mondák az emberek, — mert különben elveszünk! A czár felszabadított ugyan, de emberei most bőrünket nyúzzák.»

Atyám megígérte, hogy Szent-Pétervárot utána néz a dolognak. A fővárosban rosz szemmel nézték a volt jobbágyainak érdekében fel-lepelt főúr megjelenését, sőt értésére adták, hogy

A NAGYBÁNYAI SZENT-ISTVÁN TEMPLOM ROMJAI 1842-BEN.

ilyesmit legmagasb helyen alig látnak szívesen. Mindezek daczára boldogult atyám négyeszm közt kérdőre vonta a pénzügyminisztert s oly érveket hozott fel a tervezett adó-megrovás ellen, melyeket figyelmen kívül hagyni nem lehetett. A dolognak az lett a vége, hogy az adóból kegyelem útján valamit elengedtek ugyan, de jövőre más ezimen sokkal többet vetettek ki, atyámnak pedig meghagyatott, hogy ezentúl a közigazgatás ügyeibe be ne avatkozzék, személyét illetőleg azonban további rendeltetig a fővárosban meg ne jelenjen. Midőn ezt a parasztok meghallották, első felindulásukban valószínűleg ép úgy mint Apraxin emberei fellázadtak volna, de atyám megjelenése folytán nagy nehezen ismét lecsendesültek. A nemességi marsal, ki atyámnak régóta alattomos roszakarója volt, jelentést tett a dologról, és csak kevésbé múlt, hogy atyám nagyobb bajba nem keveredett.

Az ellene forralt boszút én örököltem; s habár a rabszolgaság tényleg meg szűnt is, szerintem csak a külső formák változtak. Mostanában a pusztában predikáló apostol szerepét viszem. Ha szavaim itt-ott visszhangra találunk, megújult erővel folytatom munkámat, melynek gyümölcseit még a legjobb esetben is csak déd-

unkáink fogják élvezni. Meglehet ugyan — sőt ezt nagyon valószínűnek tartom, — hogy valamely előre nem látott eset a mostani állapotot bizonyos elemi erővel, tőből kiforgathatja, ámde az ebből keletkező életre-halálra való bizonyu harcban ismét csak legjobbaink fognak elhullani. Irgalmazz nekünk te, nagy Isten!...

A NAGYBÁNYAI SZENT-ISTVÁN-TORONY.

seket tettek némely fánál. Igy 1682-ben Munting Abraham hollandi, egy Arum collocaria nevű növényről tapasztalta, hogy annak leveleiből forró nyarak éjszakáin cseppek hullanak ki. A híres Livingstone pedig Angolában egy fügefán élő apró rovarok nedvességéről beszélt, mely nedvesség egy éjjel harmadfél literre is mehet, de különben nem tiszta víz, mert ha a szembe jut gyúladást idéz elő.

Legegyszerűbb magyarázata a dolognak az, hogy a forró földövi vidékeken élő némely fa oly mohón szívja be magába az esőt, hogy levelei telítve lesznek s ezért később a nedvességnek ugyanazon levelekből valamiképp ki kell szivárognia. Az eső helyét a legtöbb esetben a hajnali harmat is pótolhatja. Hogy ez egészen valószínű dolog, kitűnik abból is, hogy hasonló jelenségeket nyáron a mi fánkna is tapasztalhatunk. Igy a platán fánál erős napfény alkalmával nem ritkán észrevehető, hogy a levelekből egy-egy egészen tiszta csepp hull alá, bár esőnek semmi nyoma. E levelekből kijövő nedvesség természetesen telítve van már más idegen anyagokkal s legtöbbször ezukortartalmú, s ezért gyakran észrevehető, hogy a harmatozás alatt a platánfa tövén maradt asztal vagy ruhadarab ragacsosan nedves lesz. Világos, hogy ez a tünemény a tropikus éghajlat alatt még erősebben mutatkozik, s nem lehetetlen, hogy a Livingstone által említett apró rovarok ezt a

«KRISZTUS AZ OLAJFÁK HEGYÉN.» A NAGYBÁNYAI SZT.-ISTVÁN-TEMLOMBÓL FENMARADT DOMBORMŰ.

ezukor tartalmú nedvességet nyalogni mentek a fára, s ez volt az a nedvesség, melyet Livingstone észlelt. Nem a rovarok, hanem a harmatos fa hozta létre a nedvességet.

Ebben a természetes keretben maradvá azonban nagyon egyszerűsíthetjük az esőfákra vonatkozó híreket. Oly fa, mely maga teremtené esőt, valószínűleg melesbeszed, de másrészt bizonyonyal igen sok növényfaj lehet, mely száraz időben az időről-időre felvett nedvesség egy részét feldolgozva kibocsátja magából. Ez a nedvesség azonban nem tiszta víz többé, a mint hogy a Livingstone említette nedvesség sem volt ilyen.

Újabban a napilapokban is említették, miszeszerint Kolumbia állam loretoi konzulja hivatalosan értesítette a perui köztársaság elnökét, hogy Moyobamba város környékén van egy fa, melyet a benszülötték esőfának (tamai-caspi) neveznek, 18 m. magas s tövén 1 méter vastag s melyből állandóan nedvesség jő ki, különösen szárazság idején. A nevezett konzul ennek alapján ajánlja a köztársasági elnöknek, hogy Peru kopár vidékein, hol eső s nedvesség hiánya miatt a lakosok földműveléssel sem foglalkozhatnak, ültesse el ilyen fákat nagyobb mennyiségben, hogy az éghajlat megváltozzék. Világos,

AZ ESŐFA.

Az utazók munkáiban nem egyszer történik említés olyan csodálatos fákról, melyek időről-időre, sőt némelyek állandóan is, valószínűleg cseppek boocátanak ki magokból, úgy, hogy körülöttök a föld valószínűleg mocsárrá változik. Volt már oly népszerű tudományos munka is, mely az ily esőfát gondosan lerajzolta s a hatás kedvéért az esőfa körül apró madarakat rajzolt, melyek a levelekről lehulló nedvességgel röptükben oltják szomjukat. Csodálatos dolog azonban, hogy a komolyabb utazók közül, kik pedig ma már nem csekély számmal vannak, egyik sem írt le részletesen ily esőfát s ma még egy ily esőfának tudományos nevét sem ismerjük.

Mind a mellett csaknem kétségtelen, hogy a csodálatos dolog nem alaptalan mese. Legalább annyira alapszik, mint az egykor hasonlóképp szent igazságnak tartott, de azóta nagyrészt alaptalanak bizonyult állítás, hogy a sivatagban utazók a tevé tömlőjéből nyerik vízszükség esetén az éltető vizet. Hogy nem egészen mese a dolog, tanúsítja az is, hogy egyes nevezetesebb utazók, kiknek szava egészen hiteles, az esőfához hasonló vagy legalább rokon megfigyelé-

hogy a konzulnak ezen jelentése is tulzott s még inkább az abból vont következtetései. Fa magában véve képtelen nedvességet teremteni, ha nem vett fel magába ilyet. Hiába ültetik el tehát a sivatagokba az esőfát, ott közönséges fa lenne belőle s talán nem is volna képes jól tenyészni, mivel éppen nedv kibocsátási ereje mutatja, hogy a megélhetéshez sok nedvességre van szüksége.

Az eső vagy helyesebben a nedvesség felszívása s részben kibocsátása (kellő feldolgozás után) minden szerves lénynek, embernek, állatnak és növénynek közös tulajdonsága. Némely helyen és körülmények között ez a közös tulajdonság a rendesen erősebb mértékben mutatkozik, s a hiszékeny és tulzatra hajlandó köznép ezeket az egyes példányokat esőfáknak keresztelte el. Ily esőfákör beszélnék Dél-Amerikában, Afrikában, a Kanári szigeteken, Madagaskáron s más helyeken, de tudományos ember nem vizsgálta meg őket. Valószínű, hogy a fák minden egyes esetében más fajhoz vagy családhoz tartoztak s így valóságos esőfa nincs is, de vannak egyes esetek, midőn némely fának kiszivárgó képessége oly nagy fokúvá lesz, mintha valósággal esőt bocsátana ki. Ez a rejtélyes dolog magyarázata.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Mai számunk nagy részt Nagybánya és vidéke ismertetésével foglalkozik. Szövegmagyarázó képeink egy részét kiküldött rajzoló munkatársunk, Cserna Károly készítette a helyszínen, egy részét pedig a «Nagybánya és környéke» című monografiából vettük át, mely a magyar országos bányászati és kohászati egyesület első vándorgyűlése alkalmára, Palmer Kálmán szerkesztésében jelent meg.

Álmok az üdvőről. Irta Luby Sándor. Budapest, Légrády testvérek bizománya. A csinos kiállítás kis kötet nem elsőrendű költői tehetség munkája, az apróbb dalnokok egyike szólal meg benne, kinek hangjában nincs bübb, nincs megkapó erő, de a kit mégis szívesen meghallgat az ember. A kötetnek jóval több, mint háromnegyed része szerelmi dalokból áll, melyeket a szerző a következő négy ciklusba foglalt: *Tavaszi hangulatok, Eltűnt sugarak, Az üdv küszöbén, Az utolsó álom.* A fiatal szívek szokott regénye játszódnak ezekben: ábránd, rajongás s biztató remény után csalódás. A szerelmi dalok után még két ciklus következik; *Vegyes költemények*, többnyire családias és hazafias tárgyúak és *Fordítások*, számszerint hét, kisebb német költőktől. Luby Sándor a kerekded dal-formát elég szerencsésen eltalálja s olykor ügyes epigrammai fordulatot is tud adni a gondolatnak; pl. az «Az agglégényi önhittség» című versben az agglégény dicsekszik, hogy a lányka szívesen ad még neki csókot, mert tudja, hogy a gyümölcs is akkor legédesebb, mikor megcsipte kissé az őszi dér. Hasonlati azonban nem mindig ilyen talpraesettek, sokszor megérzik rajtuk a csináltság pl. «A szerelem virága» című versben a lány a szerelem virágát, mely fürtein diszlett, a költőnek adta, hogy ennek keblén hervadjon el. A virág gyöke a költő szívébe nőtt, mely azóta színültig van szerelemmel, a szerelem virága ott mind nagyobbra nő, s szíve, e pusztá temető, újra virágos kert lett föle. Bizony a virágos szavakban, melyek az eredetiben még tarkákban fonódnak egymásba, minél kevesebb az értelem. Ilyen képtelen képekkel és hasonlatokkal van tele a «Boldog percz» is; azt szeretné, ha szíve boldogsága mézőzönként folyna szerte a világon s ha ezer karja volna, stb. A kifejezések súlyát sem tudja mindig kellőleg mérlegelni, pl. egyik, egészen komoly hangon tartott versében azt mondja a bucsuzó fecskekről, hogy oda készülnek, hol örökké tart a nyár s

«Hol a télnek nincs hatalma
És tömérdek a bogár»

Igaz, hogy a fecske bogárral él, de a «tömérdek bogár» mégis kizökkeni az olvasót a vers költői hangulatából. A kötetből mutatványul álljon itt a következő, heinei hangú kis vers:

Tavaszi napsugár.
Tavaszi napsugár ég Szemközt velem egy lányka
A nyitott ablakon, Öntöz virágokat;
Az üde balzsamos lég Szemének tiszta lángra
Engem is odavon. — Érzem — szívembe hat.

Az égen mennek jönnék De én szívemet féltem
A bárányfellegek, S szobámba vonulok:
Ott lenn kocsik zörögnek Tavasz lég s kőkényszem
S hullámlók a tömeg. Nagyon hamis dolog!

Az 1848-49 szabadságharc történetéből a 18-ik füzet került ki sajtó alól. Gracza György, a munka írója, ebben a Württemberg- és Náador-huszárok hazaszkokését írja le. A füzet illusztrációja egykorú rajzok után készült. Egy füzet ára 30 kr.

Az Egyetemes Regénytár legújabb kötete egy csinos olasz regény: *Noemi*, írta Mercedes, olaszból fordította Gauss Viktor. Megjelent Singer és Wolfner kiadásában. Ára piros vászonkötésben 50 kr.

Feszty Árpád körképéről. Apponyi Albert gróf, a ki gyakran megnézte a Magyarok Bejövetelét, legutóbb a következő érdekes sorokat írta Feszty Árpád albumába:

«Ha fenn akarunk állani, mint magyar nemzet magyar állam, akkor ez akarunk öntudatos ereje kell, hogy áthasson mindent: politikát, gazdasági és kulturális életet. A köztevékenység minden ágában mindenki érezze, hogy szomszédja más alakban bár, de ugyanezt az eszmét szolgálja, és hogy ez a sokoldalú tevékenység olyan vezetés alatt áll, mely — gyengeség és szórakozottság nélkül — ezt az egy célt ismeri. Ebben az organikus önfentartási munkában nagy szerepe van annak a művészetnek, mely a hazai történelem dicsőségeit és szomorúságait emlékező tehetségünkkel szívünkbe viszi át. Itt a kiaknázatlan kincseknek egész bányáját, a nagy feladatokat egész tömegét találja a magyar művészet. És én az első magyar körképét nemcsak azért szeretem, mert igazi műretek, hanem főleg azért, mert alkotója erős kézzel markolt bele művészetének nemzeti feladataiba. Vivat sequens! Apponyi Albert.»

A színházak. A nemzeti színházban és operaszínházban az első előadás a király születésnapján, aug. 18-ikán lesz. A nemzeti színházban színrekerül Jókai «A szigetvári vértanúk» drámája. Az operaszínházban Erkel «Ünnepi nyitánya», az «Ezred leánya», a «Csárdás» ballet harmadik felvonása tölti be az estét. Ezenkívül még 19-ikén és 20-ikán lesznek előadások, s az operaszínház szept. elsejéig ismét zárva lesz. Szept. 1-én «Sába királynő»-jével kezdődik a rendes színházi saison. — A népszínház e hó 16-ikán nyílt meg a «Próbaházassággal». — A budai színházban, a városligeti arénában és az ó-budai színházban tovább folynak az előadások még szeptemberben is.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A demográfiai és közegészségügyi kongresszus iránt a király kiválóan érdeklődik, a melynek protektorátusát is elfogadta. Ezenkívül ő felsége a kongresszus tagjait abban a kitüntetésben részesíti, hogy szept. 2-án a budai várpalotában fogadó-estét ad, melyre hivatalosak lesznek a kongresszus tagjai.

A nemzeti múzeum igazgatósága elhatározta, hogy mint minden évben, ez idén is e hó 19-én, 20-án és 21-én a múzeum összes terei nyitva lesznek, tekintettel Szent István napjára a fővárosba ránduló idegenekre. A terek reggeli 9 órától délutáni 1-ig tekinthetők meg.

A magyar történelmi intézet Rómában. A római könyvtárakban és irattárakban magyar történelmi kutatókat kutatók számára Fraknoi Vilmos püspök, a tud. akadémia másodelnöke, díszes intézetet emeltetett, melyben a kutatók kényelmes otthont találhatnak. Az intézet befejezéshez közeledik, s az áldozatkész alapító az észak átadhatja rendelkezési céljainak.

Az Erdélyi Kárpát-egyesület szept. 2-án tartja közgyűlését, kirándulással kapcsolatosan a *Koronys havas tetején*, 1994 méter magasságban. Az indulás szept. 1-én Kolozsvárról. Este Radna-Borberekre érkeznek a vendégek, a hol a fürdőben hálhatnak meg. Másnap fölmennek a Koronyosra és ott tartják meg a közgyűlést. Harmadnap a társaság egy része visszatér, másik része az Üzőköt mossa meg.

Állatvédő kongresszus Budapest. A IX-ik nemzetközi állatvédő kongresszust aug. 15-én fejezték be Bernben. A kongresszuson Európa minden

állama képviselve volt. A budapesti állatvédő társulatot dr. Szalkay Gyula képviselte, kinek indítványára elhatározták, hogy a legközelebbi kongresszus Budapestben lesz, a millenium idején, 1896-ban.

MI UJSÁG?

A nyári lóversenyek. A budapesti nyári lóversenyeknek nincs meg az a nagy és válogatott közönsége, mint a tavaszi és őszi versenyeknek. A lóversenyek igazi közönsége ilyenkor nyaral még. De a nyári versenyeken dől el a magyar Derby sorsa, a 80,000 koronás Szent-István-díj. Ez különös jelentőséget és vonzerőt biztosít az augusztusi versenyeknek. A futtatások augusztus 12-én kezdődtek. A kopár, kisült gyepen elég nagy közönség gyűlt össze, de nem a tribün közönsége. A nagy tribün és környéke nem tarkállott az elegáns toillettektől, az egyenruhától és nem is hullámlott az izgalomtól. A totalizátorok kerek barakjai körül azonban megvolt az élet, mert a ki a lóversenyekre megy, annak nagy része a totalizátorért megy. Az aug. 15-iki versenyek iránt sem nyilvánult nagyobb érdekltség; ez egészen augusztus 16-ára volt fentartva, a Szent István-díj részére. A tribünöket ép úgy, mint az olesó helyeket nagy közönség lepte meg. A kép egy nagy verseny nap teljesjégével birt, tömegében, nyugtalan mozgásában, izgatottságában. A nagy nemzeti díjak iránt mindig meg van a közönségben a féltékenység. Azt szeretné, hogy ne külföldi paripa vigye el. Erre a versenyre azonban határozott kedvezence nem volt a közönségnek. A négy lábú előkelőségek majd mindenikéről mindenféle hírek terjedtek el. Egyik köhögött, a másiknak lába fájt, a harmadiknak nagy súlylál kell indúlni, a negyediknek jockeya nem tetszik. Azt sem lehetett tudni biztosan, hogy a sok nevezett ló közül melyek állnak ki a gyepen. Szemere Miklós «Lustkandl»-ja, gr. Festetich Tasziló «Dornröschen»-je, Blaskovich «Clifford»-ja, Egyedi «Filkó»-ja mind úgy szerepeltek a gyanítgatásokban, mint a melyekben megvan a föltétel a nagy díjhoz. Itt volt még egy német ló is, Fürstenberg herceg «Rushlight»-ja, melyről Németországban sok jót tudnak. Végre 12 paripa jelent meg a tribün előtt, s ott ficzánkolt a fehér korlátok közt, a komoly, merev jockeykkel nyergükben. A közönség tódult a totalizátorokhoz, a bookmakerek korlátjához. Clifford, Dornröschen, Lustkandl voltak a főfavoritok. Végre megkezdődött a verseny 1800 méteres pályán, az indulás a versenypálya tulsó feléről történt, s a paripák viharos sebességgel iramodtak neki. Kezdetben egy csomóban futnak, csak aztán nyulik meg a rohanó tömeg, s kezdenek kibontakozni belőle egyesek. Gr. Bathyány Elemér «Álmos»-ának hg. Fürstenberg «Rushlight»-jának színeit ismeri föl a közönség legelőli, majd gr. Festetich «Dornröschen»-jét. A jockeyk előveszik az ostort. «Rushlight» «Álmos» szorosan egymás mellett vágatnak a nyerpont közelében, nyomában «Dornröschen». De már oly közel vannak a vörös karikához, hogy mindenki csak a két előbbit figyeli, melyik bír még valami előnyt nyerni, nehogy holt verseny legyen. A legutolsó pillanatban egyszerre egy sárga paripa nyomul a kettő közé, mikor már senki sem várta, «Dornröschen». A három ló elrohan a vörös karika előtt, a versenynek vége, de a közönség nem tudja, melyik a nyertes, magok a jockeyk is egymásra néznek, ki győzött. Olyan hirtelen támadt a küzdelem, s olyan egymás mellett röpült el a három paripa, hogy sokan azt hitték, hogy holt verseny történt. Nem sokára azonban felhúzták a táblákra a nyertesek számát. A Szent-István-díjban a négy első paripa mind nyer. Az első 60,000 koronát, a 2-ik 10,000 koronát, a 3-ik 6000 koronát, a 4-ik 2000 koronát; ezenkívül az első ló idomítója is kap 2000 koronát. Az első díjat gr. Festetich «Dornröschen»-je nyerte nyakhoszsággal; a másodikat a német «Rushlight», 3-ik «Álmos». 4-ik báró Üchtritz Zsigmond «Kozmája»-ja. A német ló ellen «Álmos»-nak jockeyja panaszt tett, «Rushlight» jockeya neki lovagolt «Álmos»-nak és ezt félreszorította. A versenybírósg azonban megítélte a másodikat «Rushlight»-nak.

A király szeptember 7-ikén délelőtt Lembergbe érkezik, a kiállítás meglekintésére, és szeptember 11-ikén este utazik el onnan.

A király a hadgyakorlatokon. A királyt, a ki szeptember elsején Ischlből a morvaországi hadgyakorlatokra Landskronba utazik s öt napot Lembergben tölt. Galicziából Nagy-Marosra várják, hol a híderést fogja megnézni. A magyarországi hadgyakorlatok alatt a király szállását Balassa-Gyarmaton rendezik be. Ő felsége 17-én és 20-án jelen lesz a romhányi sikon és Vadkert mellett tartandó hadgyakorlatokon, a melyek után szept. 21-én érkezik Gödöllőre. A királyné is Gödöllőn időzik szeptemberben; majd Korfuba megy, honnan októberben Gödöllőre tér vissza, a hol hosszabb ideig marad a királyllyal együtt.

A budapesti egyetem tanári karában nagy változások történtek az utolsó évben. Dr. Szabó József dr. Scheuthauer Gusztáv meghaltak, Hoffmann Pál nyugalmába vonult, E. Eötvös Loránd miniszter lett, Pulszky Ágost és Plósz Sándor pedig államtikárok. A közlekedő iskolai évben a tanszékeket betölti a közoktatásügyi miniszter, a kihez a katedrák ügyében már megtette előterjesztését az egyetem. Pulszky Ágostnak közoktatásügyi államtikárrá történt kinevezetése által megüresedett az eszjogi tanszék, melyet véglegesen betöltöttek, mert Pulszky kijelentette, hogy többé nem reflektál egyetemi tanszékre. Egyelőre Pulszky tanszékét dr. Schriener

zett pavilonok között van Albrecht főherceg, József főherceg, Koburg Fülöp herceg és Esterházy herceg külön pavillonja. Mágnsáink közül eddig csak Wenckheim Frigyes gróf, Karácsonyi Jenő gróf, nagybirtokosaink közül pedig csak Földváry László jelentettek be külön pavilonokat, míg az ipari pavilonok száma meg fogja közelíteni a százat. Az igazgatóság egy tervezi, hogy a mezőgazdasági és erdészeti csoportok körül a főurak és nagybirtokosok pavilonjai lesznek elhelyezve, míg a bányászati-, gépipari-, építőipari- és közlekedési csarnokok közelében az ezen szakmákhoz legközelebb álló pavilonok csoportosulnak.

A primás új palotája Budaváriban. A budavári egyemeletes kis palota, melyben az ország főpapja szokott megszállni, ha Budapestre jön, eddig megfelelt e célnak. A primás azonban most megosztja, székhelyét Budapest és Esztergom közt s így nagyobb helyiségrek van szüksége. Vasary bíbornok primás ismételen kijelentette, hogy Budaváriban megfelelő új primási palotát szándékozik építtetni. E palota számára most alkalmas helyet keresnek a budai váriban. A palotaépítés kérdéséről beszéltek a minap Balaton-Füreden a hercegprimás és Eötvös Loránd báró kultuszminiszter. A miniszter abbeli véleményét fejezte ki, hogy a palota egyedüli helye

hosszú és 3 méter széles, vasból és üvegből épült házikók fogják megkülönböztetni. E pavilonok két vagyon közönségének befogadására képesek. Belsejükben kényelmes lépcső vezet a felső utesterről a földalatti vasúthoz. Ilyen állomás a fel- és leszállók számára elég sűrűn lesz.

A virágzó Viktoria regia. Az egyetemi fűvészkertnek most napról napra sok a látogatója. A teljes virágzásban levő Viktoria regiat nézik, ezt a virág-óriást, mely nálunk még igen ritka. Megtekintette Klotild főhercegnő is.

Felfedezett régi falfestmények. Nemes Ödön marosvásárhelyi tanár érdekes régi falfestményt fedezett fel a maros-szent-anna ref. templom nyugati falán. Részint a kórus fölött, részint az alatt, mintegy 50 négyzetméternyi területen az utolsó itélet nagyszabású kompozíciója tűnt elő a néhol fél centiméternyi vastag mészburkolat alól. A képcsoportozat felső részét az Üdvözítő és az apostolok foglalják el, kik mindnyájan imára kulcsolják kezüket. A kép alsó részén az itéletet végrehajtó arkanyalok láthatók, egyik a jókat és a gonoszakat mérleli, a másik, pallossal kezében, a kárhozra itéleteket a pokolba kergeti. Itt a poklot egy sárkányszerű óriás szörny jelképezi. Nemes Ödön az egész képcsoportozatot gondosan lemásolta s azt több fal-

A LEMBERGI KIÁLLÍTÁS.

Aladár és dr. Píker Gyula rendkívüli tanár fogja el látni. Az új iskolai évben betöltik a kereskedelmi és váltójogi tanszéket, mely dr. Plósz Sándor, az új igazságügyi államtikár tanszéke volt. Plósz azonban fentartotta magának a katedrára való visszatérés jogát. Egy másik a tanszékre a kinevezés már megtörtént. Dr. Schwarz Gyula országgyűlési képviselő, a tud. akadémia rendes tagja, az ismert tudós, a budapesti egyetemen az ó-kori történelem rendes tanárává nevezetett ki.

Pulszky Ferenc 80-ik születés napja. A nemzeti múzeum igazgatója, Pulszky Ferenc a jövő hó közepén ünnepli születésének 80-ik évfordulóját. Sárosmege közönsége a megye születőjét és volt követjét ez alkalomból üdvözölni kívánja s e célra gyűjtést indított meg.

A Kossuth-könyvtár a múzeumban. A hivatalos lap e hó 15-iki számában olvasható: «A kultuszminiszter a Kossuth Lajos könyvtárának bizadokozás útján történt megvásárlására alakult bizottságnak, ama tényért, melylyel a Kossuth-könyvtárt a m. nemzeti múzeumnak ajándékozta, köszönetét nyilvánította.»

Munkácsy nagy festménye. A «Honfoglalás» már csak e hó 21-ig lesz látható s tekintettel a Szent-István napra nagszámban a fővárosba ránduló vidékiekre, e napon, valamint az utána következő kedden 20 krajczár beléptidj mellett. A további kiállítás a múzeum nagytermének másirányú elfoglalása teszi lehetővé.

A milleniumi kiállítás. Az igazgatóság a külön pavilonok számát a legszűkebb korlátok közé szorítja, miután a terület kicsi. Az eddig engedélye-

a Mátyás-templom közelében lehet. A hercegprimás örömmel vette ezt tudomásul, valamint a miniszter ama kijelentését is, hogy a koronázó templom környékének rendezése szükségessé teszi a pénzügyminiszterium egy pár épületének lebontását. Egyiknek vagy másikkal telkét azután átengedik a hercegprimásnak, hogy arra építse palotáját.

Földalatti villamos vasut Budapest. Az Andrássy uton hozzáfűztek a földalatti villamos vasut építéséhez. Az első földalatti villamos vasut lesz ez Európában. Az Andrássy-ut nagy közlekedése következtében kellett a föld alá vinni ezt a közlekedési utat, mely a Gizella-térnél kezdődik és az állatkertnél végződik. Építésére a városi villamos vasut-társaság és a lovasut-társaság kapta meg az engedélyt. Költségeit 3.600.000 frtban állapították meg s 1896. április elsejére kell átadni a forgalomnak.

Az építéshez az Andrássy-ut végén kezdtek hozzá. Mivel az utcát mindenütt mélyen föl kell ásni, a munkát nem végezhetik az egész vonalon, különben a kocsiközlekedést teljesen elzárják, hanem egy-egy darabot készítenek el. Az alagút számára 8 méter szélességben és ötötől méter mélységben ássák föl az utakat. Az alagút alja beton lesz; erre az ut közepén vasoszlókat állítanak. Ez oszlopokra helyezett vastartók emelik a Monier-szerkezetű beton boltozatot. A boltozat fölött beton-réteg, e fölött ismét aszfalt-réteg, azután pedig újból beton-réteg. Valamennyi együtt minden bizonynyal ellentáll egy az esővíz átszivárgásának, mint a legnagyobb megterhelhetőségnek. A rétegeket végül a fakoczká-földi be, épen úgy, mint a mostani Andrássy-utat, a melytől a jövőnd Andrássy-utnak külsejét egyedül az állomás-helyeknek megfelelő 25 méter

kép másolataival egy albumban fogja a milleniumi kiállítás alkalmával bemutatni.

Dowe szabó Budapest. Dowe mannheimi szabó azzal lett híressé, hogy olyan páncélt talált ki, melyről a puskagolyó szépen visszacsik, a ki tehát magára veszi, védve van a golyótól. Dowe bemutatja már sok helyen; maga ölti fel, s úgy lövet magára. Budapestre is eljön a legközelebbi napokban, hogy produkálja magát. A német hadsereg bizalmát nem sikerült megnyerni páncélja számára.

Mi történik tőlünk 58 millió kilométernyire?

A csillagászokat ismét a Mars bolygó foglalkoztatja, melynek éghajlata olyan, mint földünké, s melyről vitatják is, hogy élőlények lakják. Már 1879-ben Schiaparelli milánói tanár a Mars területén párhuzamos, rendszeres vonalakat fedezett föl. Flammarion a Marsról, mint emberlaka bolygóról beszélt, s fölmerült a terv, hogy nagy tüzjelkekkel érintkezzünk a Marssal, bizonyosan viszonzni fogják, ha csakugyan emberek élnek ott, és szintén feltalálták a messzlatót. És íme július 28-án Javelle nizzai csillagász észrevette, hogy a Mars felületén óriási terület lángokban áll. Közölte észleletét a kiel központi observatóriummal, a mely Krueger birta meg azzal, hogy Javelle felfedezését tanulmányozza. Dr. Krueger megerősítette kartársának az állítását és a világ összes csillagvizsgálóit telegrammok útján értesítette a felfedezésről. Azóta a lángokban álló terület egyre nagyobbodik és a csudálkozó csillagászok hiába akarják megtudni ennek az óriás, titokzatos fényességnek a valódi okát. Valami roppant vulkán-kitörés, óriási erdőégés, vagy talán a földi

